A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (hatodik tanács)

2024. március 14.*

„Tagállami kötelezettségszegés – 91/676/EGK irányelv – A 3. cikk (4) bekezdése – Az 5. cikk (4) bekezdése – A II. melléklet A. szakaszának 2. és 5. pontja – A II. melléklet B. szakaszának 9. pontja – A III. melléklet 1. pontjának 2. és 3. alpontja és 2. pontja – Az 5. cikk (5) bekezdése – A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelme – A nitráttal veszélyeztetett területek listájának felülvizsgálata – A cselekvési programokban előírt kötelező intézkedések – Járulékos intézkedések vagy megerősített cselekvések”

A C-576/22. sz. ügyben,

az EUMSZ 258. cikk alapján kötelezettségszegés megállapítása iránt 2022. augusztus 30-án

az **Európai Bizottság** (képviselik: C. Hermes és E. Sanfrutos Cano, meghatalmazotti minőségben)

felperesnek

a **Spanyol Királyság** (képviseli: A. Ballesteros Panizo, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen

benyújtott keresete tárgyában,

A BÍRÓSÁG (hatodik tanács),

tagjai: T. von Danwitz tanácselnök, P. G. Xuereb (előadó) és A. Kumin bírák,

főtanácsnok: J. Kokott,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

tekintettel a főtanácsnok meghallgatását követően hozott határozatra, miszerint az ügy elbírálására a főtanácsnok indítványa nélkül kerül sor,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: spanyol.

Ítéletet

1 Keresetével az Európai Bizottság annak megállapítását kéri a Bíróságtól, hogy a Spanyol Királyság:

– mivel nem jelölte ki veszélyeztetett területnek a Comunidad de Castilla y Leónban (Kasztília és León autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad Autónoma de Extremadurában (Extremadura autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad Autónoma de Galiciában (Galícia autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad Autónoma de las Islas Balearesban (Baleár-szigetek autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad Autónoma de Canariasban (Kanári-szigetek autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad de Madridban (Madrid közösség, Spanyolország) és a Comunidad Valencianában (Valencia közösség, Spanyolország) az elfolyás (felszíni vizek) vagy a beszivárgás (felszín alatti vizek) által érintett vízgyűjtő területeket (a továbbiakban: vízgyűjtő területek), amelyek az alábbi szennyezett mérési pontoknak felelnek meg:

  – Kasztília és León autonóm közösség: CA 0233006., 4300412., 4300169., 4300165., 4300141., 4300026., 4300113., 4300083., 4300178., 4300177., TA 55707002., 4300518., 4300164., 4300073., 4300191. és 4300173;

  – Extremadura autonóm közösség: TA 67714001, TA 62312004, TA 64812005, TA 59810001, TA 67714102, TA 67812004, 400581, TA 65312005, TA 72914003, TA 57510009, TA 57410002, TA 59611005, TA 65212006, TA 67514001, TA 59611006, TA 70413001, TA 70414002, TA 72914001, TA 72914002 és TA 62309002;

  – Galícia autonóm közösség: 14.RW.05.120, 14.RW.06.110, 14.RW.06.210, 14.RW.07.030, 14.RW.07.070, 14.RW.11.020, 14.RW.14.050, TW-54-10, TW-31-10, TW-31-20, TW-36-10, CW-10-10, CW-12-10, CW-16-10, CW-16-20, TW-36-20, TW-37-10, TW-37-20, TW-39-10, TW-39-20, TW-25-10, CW-49-10 és TW-25-05;

  – Baleár-szigetek Autonóm Közösség: 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123, ES 53M1205, ES 53MA 082, ES 53MA 072, ES 53ME132, ES 53MA 19 és ES 53MA 042;

  – Kanári-szigetek autonóm közösség: ES 120ESBT 1210008, ES 120ESBT 1210016, S 120ESBT 1210040, ES 120ESBT 1210048, ES 120ESBT 1211048, S 120ESBT 1211056, ES 120ESBT 1211063, S 120ESBT 1211117 és ES 125ESBT 1250015;

  – Madrid közösség: TA 53306002, TA 53306008, 13-05 és 07-09;

  – Valenciana közösség: JU210, JU209 és JU202;

– mivel nem írt elő minden szükséges kötelező intézkedést a Comunidad Autónoma de Aragón (Aragónia autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha (Kasztília-La Mancha autonóm közösség, Spanyolország), az Extremadura autonóm közösség és a Madrid közösség cselekvési programjaiban,

– mivel nem fogadta el a nitrátszennyezéssel kapcsolatos járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket azon autonóm közösségek vonatkozásában, amelyek emelkedő szennyezési tendenciát mutatnak a veszélyeztetett területek szennyezési pontjain, különösen

Aragónia autonóm közösség, Kasztília-La Mancha autonóm közösség, Kasztília és León autonóm közösség, a Comunidad Autónoma de la Región de Murcia (Murcia régió autonóm közösség, Spanyolország) és az eutrofizáció tekintetében az egész ország területén,

nem teljesítette a 2008. október 22-i 1137/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL 2008. L 311., 1. o.) módosított, a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló, 1991. december 12-i 91/676/EGK tanácsi irányelv (HL 1991. L 75., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 68. o.) 3. cikkének (4) bekezdéséből (a II. és III. melléklettel összefüggésben), valamint 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

Jogi háttér

Az uniós jog

2 A 91/676 irányelv ötödik, hatodik, tizedik, tizenegyedik és tizenharmadik preambulumbekezdése kimondja:

„mivel a Közösség vizeit érintő diffúz forrásokból származó szennyezés fő okát a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok jelentik;

mivel ezért az emberi egészség és az élő erőforrások és a vízi élőközösségek megóvásának és a víz egyéb törvényes használatának védelme érdekében szükséges a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vagy indukált vízszennyezés csökkentése és a további ilyen szennyezés megelőzése; mivel e célból fontos minden nitrogénvegyület talajon történő tárolását [helyesen: minden nitrogénvegyület tárolását], termőföldön történő felhasználását, valamint bizonyos talajgazdálkodási gyakorlatokat érintő intézkedések megtétele;

[…]

mivel a tagállamoknak ki kell jelölniük a veszélyeztetett területeket, valamint cselekvési programokat kell létrehozniuk és alkalmazniuk a veszélyeztetett területeken a nitrogénvegyületektől származó vízszennyezés csökkentésére;

mivel az ilyen cselekvési programoknak intézkedéseket kell tartalmazniuk minden nitrogéntartalmú műtrágya talajon való alkalmazásának korlátozásáról és főként az állati szerves trágya alkalmazására vonatkozó specifikus korlátok felállításáról;

[…]

mivel ismeretes, hogy bizonyos tagállamokban olyanok a hidrogeológiai viszonyok, hogy sok évbe telik, amíg a védelmi intézkedések a vízminőség javulásához vezetnek”.

3 Ezen irányelv 1. cikke előírja:

„Ezen irányelv célja:

– a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vagy indukált vízszennyezés csökkentése, és

– a további ilyen vízszennyezés megelőzése.”

4 Az említett irányelv 2. cikke így rendelkezik:

„Ennek az irányelvnek az alkalmazásában:

a) »felszín alatti víz«: minden a föld felszíne alatt a telített zónában elhelyezkedő víz, amely közvetlen érintkezésben van a földtani közeggel;

b) »édesvíz«: természetesen előforduló, alacsony sótartalmú víz, amely ivóvíz előállításához víz kinyerésére és kezelésére általában alkalmas;

c) »nitrogénvegyület«: bármely nitrogéntartalmú anyag, a gáz halmazállapotú molekuláris nitrogén kivételével;

[…]

g) »szervestrágya«: az állatállomány ürüléke, alom és állati ürülék keveréke, feldolgozott formában is;

h) »kijuttatás«: anyagok földhöz adása akár a föld felszínén való szétterítéssel, akár földbe injektálással, akár a föld felszíne alá helyezéssel vagy a föld felszíni rétegeibe való bedolgozással;

i) »eutrofizáció«: nitrogénvegyületek vízben való feldúsulása, ami algák és magasabb rendű növények növekedésének felgyorsulását okozza, és ezzel a biológiai egyensúly megbomlásához, és a szóban forgó víz minőségének romlásához vezet;

j) »szennyezés«: mezőgazdasági forrásokból származó nitrogénvegyületek vízi környezetbe közvetlen vagy közvetett módon történő kibocsátása, aminek következményei kockázatot jelentenek az emberi egészségre nézve, ártanak az élő erőforrásoknak és vízi ökoszisztémáknak, rontják a víz kényelmi használatát, és gátolják más törvényes használatát;

k) »veszélyeztetett terület«: a 3. cikk (2) bekezdésének megfelelően kijelölt földterület.”

5 Ugyanezen irányelv 3. cikkének szövege a következő:

„(1) A tagállamok az I. mellékletben felsorolt kritériumok szerint jelölik ki azokat a vizeket, amelyek a szennyezés által érintettek vagy érintettek lehetnek, ha az 5. cikk szerinti intézkedések nem valósulnak meg.

(2) A tagállamok legkésőbb az irányelvről szóló értesítést követő két éven belül veszélyeztetett területként jelölnek ki minden olyan ismert földterületet területükön, amely az 1. bekezdés szerint meghatározott vizekbe szivárogtatja a vizet és hozzájárul annak szennyezéshez. Hat hónapon belül tájékoztatják a Bizottságot e kezdeti kijelölésről.

[…]

(4) A tagállamok legalább négyévenként megvizsgálják, ha szükséges megfelelően módosítják vagy kiegészítik [helyesen: a tagállamok megfelelő időközönként, de legalább négyévenként felülvizsgálják, és ha szükséges, módosítják vagy kiegészítik] a veszélyeztetett területek jegyzékét,

figyelembe véve az előző kijelölés idején előre nem látott tényezőket és változásokat. Hat hónapon belül értesítik a Bizottságot a jegyzék minden módosításáról és kiegészítéséről.

(5) A tagállamok fel vannak mentve egyes veszélyeztetett területek kijelölése alól, ha az 5. cikkben meghatározott cselekvési programokat ezen irányelvvel összhangban teljes területükön alkalmazzák.”

6 A 91/676 irányelv 4. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Abból a célból, hogy minden vízre általános szintű szennyezés elleni védelmet biztosítsanak, az ezen irányelvről szóló értesítéstől számított két éven belül a tagállamok:

a) a helyes mezőgazdasági gyakorlatról egy szabályzatot vagy szabályzatokat hoznak létre, amelyet (amelyeket) a gazdák önkéntes alapon alkalmaznak, és mely(ek)nek legalább a II. A. mellékletben említett tételeket lefedő rendelkezéseket kell tartalmaznia;

[…]”

7 Ezen irányelv 5. cikke az alábbiakat írja elő:

(1) A 3. cikk (2) bekezdésében meghatározott kezdeti kijelölést követő két éven belül vagy a 3. cikk (4) bekezdésében meghatározott minden egyes további kijelölést követő egy éven belül a tagállamok az 1. cikkben leírt célok megvalósításának érdekében cselekvési programokat alkotnak a kijelölt veszélyeztetett területek tekintetében.

(2) A cselekvési program vonatkozhat a tagállam területén lévő valamennyi veszélyeztetett területre vagy, ha a tagállam szerint úgy megfelelő, különböző programok hozhatók létre a különböző veszélyeztetett területekre vagy részterületekre.

(3) A cselekvési programok számításba veszik:

a) a hozzáférhető tudományos és műszaki adatokat, főként a mezőgazdasági és egyéb eredetű nitrogénterhelés vonatkozásában;

b) a környezeti feltételeket az adott tagállam érintett térségeiben.

(4) A cselekvési programokat a megalkotásuktól számított négy éven belül végrehajtják és azok a következő kötelező intézkedéseket tartalmazzák:

a) a III. melléklet intézkedései;

b) a tagállamok által a 4. cikknek megfelelően létrehozott helyes mezőgazdasági gyakorlatra vonatkozó szabályzat(ok)ban előírt intézkedések, kivéve amelyek helyébe a III. melléklet intézkedései léptek.

(5) A tagállamok ezenfelül a cselekvési programok keretén belül járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket biztosítanak, ahol azt szükségesnek tartják, ha kezdettől, vagy a cselekvési program végrehajtása során szerzett tapasztalatok figyelembevételével nyilvánvalóvá válik, hogy a (4) bekezdésben meghatározott intézkedések nem lesznek elegendőek az 1. cikkben leírt célok eléréséhez. Ezeknek az intézkedéseknek vagy cselekvéseknek a megválasztásánál a

tagállamok számításba veszik ezek más lehetséges megelőző intézkedésekhez viszonyított hatékonyságát és költségét.

(6) A tagállamok megfelelő ellenőrzési programokat dolgoznak ki és hajtanak végre az e cikknek megfelelően létrehozott cselekvési programok hatékonyságának felmérésére.

Az 5. cikket az országuk teljes területén alkalmazó tagállamok folyamatosan ellenőrzik a vizek (felszíni és felszín alatti vizek) nitráttartalmát olyan megválasztott mérési pontokon, melyek lehetővé teszik a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátszennyezés mértékének megállapítását.

[…]”

8 Az említett irányelv 6. cikkének (1) bekezdése a következőket írja elő:

„A veszélyeztetett területek kijelölése és módosítása érdekében a tagállamok:

a) az irányelvről szóló értesítést követő két éven belül ellenőrzik az édesvíz nitrát-koncentrációját egyéves időtartamon keresztül:
   i. a felszíni víz esetében a [tagállamokban ivóvízkivételre szánt felszíni víz minőségi követelményeiről szóló, 1975. június 16-i] 75/440/EGK [tanácsi] irányelv [HL 1975. L 194., 26. o.] 5. cikkének (4) bekezdése szerinti vízmintavételi állomásokon és/vagy más, a tagállamok felszíni vizeire nézve reprezentatív mintavételi állomásokon, havonta legalább egyszer és ennél gyakrabban az áradások idején;
   ii) azokon a tagállami felszín alatti vízmintavevő állomásokon, amelyek reprezentatívak a felszín alatti vízkészletek szempontjából, szabályos időközönként és a[z emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló, 1980. július 15-i] 80/778/EGK irányelv [HL 1980. L 229., 11. o.] rendelkezéseire tekintettel;

b) az a) pontban leírt ellenőrzési programot legalább négyévenként megismétlik, kivéve azokat a mintavételi állomásokat, ahol a nitrátkoncentráció minden előző mintában 25 mg/l alatt volt és nem merült fel semmilyen, a nitráttartalmat valószínűen növelő tényező, ez esetben a folyamatos ellenőrzési programot csak nyolcévenként kell megismételni;

c) négyévenként ellenőrzik felszíni édesvizeik, torkolati és part menti vizeik eutrofizálódását.

[…]”

9 Ugyanezen irányelv 10. cikke a következőképpen fogalmaz:

„(1) A tagállamok az V. mellékletben meghatározott információkat tartalmazó jelentést adnak át a Bizottságnak, az ezen irányelvről szóló értesítést követő négyéves időtartamra és minden ezt követő négyéves időtartamra nézve.

(2) Az e cikk szerinti jelentést a vonatkozó időtartam végét követő hat hónapon belül adják át a Bizottságnak.”

10 A 91/676 irányelv 11. cikke értelmében:

„A 10. cikk szerint kapott információk alapján a Bizottság összefoglaló jelentést ad ki a tagállamok jelentéseinek kézhezvételétől számított hat hónapon belül, és közli azt az Európai Parlamenttel és a Tanáccsal. Az irányelv és különösen a III. melléklet rendelkezéseinek, végrehajtása alapján a Bizottság 1998. január 1-ig jelentést tesz a Tanácsnak, amelyhez szükség esetén ezen irányelv módosítására vonatkozó javaslatokat fűz.”

11 A 3. cikk (1) bekezdésében meghatározott vizek kijelölésének szempontjait meghatározó I. melléklet A. szakasza kimondja:

„A 3. cikk (1) bekezdésében meghatározott vizeket többek között a következő szempontok alapján jelölik ki:

1. a felszíni, főleg az ivóvíz kinyerésére használt vagy ilyen használatra szánt édesvizek tartalmaznak-e vagy tartalmazhatnának-e nitrátokat a [75/440 irányelvben] megadottnál nagyobb koncentrációban, ha nem hoznak az 5. cikk szerinti intézkedéseket;

2. a felszín alatti vizek tartalmaznak-e vagy tartalmazhatnának-e nitrátokat 50 mg/l-nél nagyobb koncentrációban, ha nem hoznak az 5. cikk szerinti intézkedéseket;

3. a természetes édesvizű tavak, egyéb édesvízkészletek, torkolatok, part menti vizek és tengeri vizek eutrofizálódtak-e, vagy a közeljövőben eutrofizálódhatnak-e, ha nem hoznak az 5. cikk szerinti intézkedéseket.”

12 Az említett irányelvnek „A helyes mezőgazdasági gyakorlat szabályzata(i)” címet viselő II. melléklete értelmében:

„A. A nitrátszennyezés csökkentését célul kitűző és a Közösségen belül a különböző térségek feltételeit számításba vevő helyes mezőgazdasági gyakorlat szabályzata(i)nak a következő tételeket lefedő rendelkezéseket kell tartalmaznia, amennyiben relevánsak:
   1. trágya kijuttatására alkalmatlan időszakok;
   2. trágya kijuttatása meredek lejtésű mezőgazdasági területre [helyesen: a trágya meredek lejtésű mezőgazdasági területre történő kijuttatásának feltételei];

[…]

   5. szervestrágya tároló tartályok kapacitása és kialakítása, beleértve az annak megakadályozására tett intézkedéseket, hogy a szervestrágyát és a tárolt növényi anyagokból (pl. silótakarmány) származó szennyvizet tartalmazó folyadékok bevezetés vagy beszivárgás által a felszín alatti vízbe és felszíni vízbe kerülve vízszennyezést idézzenek elő;

   […]

B. A tagállamok a helyes mezőgazdasági gyakorlatról szóló szabályzatukba (szabályzataikba) a következő tételeket is felvehetik:

   […]
   9. trágyázási tervek létrehozása egyes gazdaságok részére, és trágyafelhasználási jegyzőkönyv vezetése;

[…]”

13 Ugyanezen irányelvnek „Az 5. cikk (4) bekezdésének a) pontjában meghatározott cselekvési programokba foglalandó intézkedések” című III. melléklete értelmében:

„1. Az intézkedések magukban foglalnak a következőkre vonatkozó intézkedéseket:

[…]

2. szervestrágya állati trágyát tároló tartályok kapacitása; ennek nagyobbnak kell lenni a [veszélyeztetett területen] leghosszabb tiltott kijuttatási időszak megkövetelte tárolókapacitásnál, kivéve ahol az arra hatáskörrel rendelkező hatóság felé bizonyítható, hogy bármekkora az aktuális tárolókapacitást meghaladó állati trágya mennyisége, az a környezetre ártalmatlan módon kerül ártalmatlanításra;

3. a trágyázószerek használatának korlátozása, összhangban a helyes mezőgazdasági gyakorlattal és számításba véve az adott veszélyeztetett terület jellemzőit, különösen:
   a) a talajfeltételeket, talajtípust és -lejtést;
   b) az éghajlati jellemzőket, esőzést és öntözést;
   c) a földhasznosítást és mezőgazdasági gyakorlatot, beleértve a vetésforgó rendszereket;

   és a következők egyensúlyára alapozva:
   i. a növények előrelátható nitrogénigénye;

   és
   ii. a növények talajból és trágyázó szerekből származó nitrogénellátása, amely megfelel:

   – a nitrogén mennyiségének a talajban abban az időpontban, amikor a növények jelentős mértékben kezdik felvenni (kimagasló mennyiségek tél végén),

   – a szerves nitrogén nettó mineralizációjából származó nitrogénutánpótlás [helyesen: nitrogénutánpótlásnak] a talajban,

   – a szervestrágyából származó nitrogénvegyületek hozzáadásának;

   – a műtrágyákból és egyéb trágyázó anyagokból származó nitrogénvegyületek hozzáadásának.

2. Ezek az intézkedések biztosítják, hogy minden gazdaságban vagy állattartó telepen az egy évben a földeken felhasznált szervestrágya mennyisége, beleértve a maguk az állatok révén odakerülő trágyát is, ne haladjon meg bizonyos hektáronkénti mennyiséget.

A megengedett legmagasabb hektáronkénti mennyiség a 170 kg N-t tartalmazó trágya mennyisége. […]

[…]”

14 A 91/676 irányelvnek „A 10. cikkben meghatározott jelentésekben szükséges információk” című V. melléklete ezeket az alábbiak szerint sorolja fel:

„[…]

3. A 6. cikk szerinti ellenőrzés eredményeinek összefoglalása, és azon okok felsorolása, amelyek egy veszélyezetett terület kijelöléséhez, a kijelölés módosításához vagy kiegészítéséhez vezettek.

4. Az 5. cikk szerint kidolgozott cselekvési programok, különösen:

[…]
c) az 5. cikk (5) bekezdése szerinti esetleges [helyesen: járulékos] intézkedések és megerősített cselekvések;

[…]
e) a tagállamok becslései a valószínűsíthető időtartamról, amelyen belül a 3. cikk (1) bekezdése szerint kijelölt vizek várhatóan reagálnak a cselekvési program intézkedéseire, a becslések bizonytalansági szintjének megjelölésével együtt.”

A spanyol jog

15 A 91/676 irányelvet az 1996. február 16-i Real Decreto 261/1996, sobre protección de las aguas contra la contaminación producida por los nitratos procedentes de fuentes agrarias (a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 261/1996. sz. királyi rendelet; a BOE 1996. március 11-i 61. száma, 9734. o.) ültette át a spanyol jogrendbe. E rendeletet időközben hatályon kívül helyezte és felváltotta a 2022. január 18-i Real Decreto 47/2022, sobre protección de las aguas contra la contaminación difusa producida por los nitratos procedentes de fuentes agrarias (a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 47/2022. sz. királyi rendelet; a BOE 2022. január 20-i 17. száma, 5664. o.).

16 Ezenkívül valamennyi autonóm közösség, amelyre a Bizottság a keresetében hivatkozik, hatáskörén belül olyan szabályozást fogadott el, amely a 91/676 irányelvből eredő kötelezettségeknek való megfelelésre irányult.

A pert megelőző eljárás

17 2015. július 3-án a Bizottság vizsgálatot indított EU Pilot 7849/15/ENVI referenciaszámon a nitrátérzékeny területek kijelölésének és a vonatkozó spanyolországi cselekvési programokban előírt intézkedéseknek az ellenőrzése céljából. Ezen előzetes vizsgálat megindítására a spanyol hatóságok által a 91/676 irányelv 10. cikkének megfelelően a Bizottságnak benyújtott és az irányelv V. mellékletében említett, a 2008–2011-es időszakra vonatkozó információkat tartalmazó jelentésben szolgáltatott információk értékelését követően került sor.

18 A Spanyol Királyság által az említett előzetes vizsgálat keretében adott válaszok értékelését követően, amely vizsgálat figyelembe vette a 2012–2015-ös időszakra vonatkozó későbbi jelentésben (a továbbiakban: 2012–2015-ös jelentés) szereplő információkat is, a Bizottság, mivel úgy ítélte meg, hogy abból kitűnik, hogy e tagállam helyzete nem felel meg a 91/676 irányelvből eredő kötelezettségeinek, úgy határozott, hogy az említett tagállammal szemben kötelezettségszegési eljárást indít.

19 2018. november 9-én a Bizottság felszólító levelet küldött a Spanyol Királyságnak, amelyben azt kifogásolta, hogy e tagállam megsértette a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdését és 5. cikkének (4)–(6) bekezdését.

20 A Spanyol Királyság e felszólító levélre 2019. február 21-i, június 13-i, július 31-i, szeptember 2-i és október 17-i, valamint 2020. február 13-i levelével válaszolt.

21 A Bizottság, mivel e válaszok nem győzték meg, 2020. július 2-án indokolással ellátott véleményt bocsátott ki, amelyben kimondta, hogy a Spanyol Királyság nem teljesítette a felszólító levélben hivatkozott rendelkezésekből eredő kötelezettségeit.

22 Ezen, indokolással ellátott véleményében a Bizottság felszólította a Spanyol Királyságot, hogy tegye meg az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy az ezen indokolással ellátott véleményben foglaltaknak a vélemény kézhezvételétől számított három hónapon belül megfeleljen.

23 A Spanyol Királyság az említett indokolással ellátott véleményre vonatkozó észrevételeit a 2020. október 27-i, valamint 2021. április 29-i, május 26-i, június 25-i és július 5-i leveleiben terjesztette elő.

24 E válaszok fényében a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a Spanyol Királyság megszüntette a 91/676 irányelv 5. cikkének (6) bekezdését illetően neki felrótt kötelezettségszegést. A Bizottság ugyanakkor, mivel úgy ítélte meg, hogy a kötelezettségszegés továbbra is fennáll az ezen irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből, valamint 5. cikkének (4) és (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit illetően, 2022. augusztus 30-án benyújtotta a jelen keresetet.

A keresetről

25 Keresetének alátámasztásául a Bizottság három kifogást hoz fel, amelyek közül az első a 91/676 irányelv 3. cikke (4) bekezdésének, a második ezen irányelv II. és III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikke (4) bekezdésének, a harmadik pedig az említett irányelv 5. cikke (5) bekezdésének megsértésén alapul.

26 A Spanyol Királyság a kereset elutasítását kéri.

Az első, a 91/676 irányelv 3. cikke (4) bekezdésének megsértésére alapított kifogásról

27 Első kifogásával a Bizottság annak megállapítását kéri a Bíróságtól, hogy a Spanyol Királyság – mivel Kasztília és León, Extremadura, Galícia, a Baleár-szigetek, a Kanári-szigetek autonóm közösségekben, valamit Madrid közösségben és Valencia közösségben nem jelölte ki veszélyeztetett területként a jelen ítélet 1. pontjában említett egyes mérési pontoknak megfelelő, az elfolyás (felszíni vizek) vagy a beszivárgás (felszín alatti vizek) által érintett vízgyűjtő területeket – nem teljesítette a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

Az elfogadhatóságról

28 A Spanyol Királyság ezen első kifogás elfogadhatatlanságára hivatkozik azzal az indokkal, hogy az Európai Unió Bírósága alapokmányának 21. cikkére, a Bíróság eljárási szabályzatának 120. cikkére és a Bíróság e rendelkezésekkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatára tekintettel a Bíróság a meghozandó ítéletben csak a Bizottság által előterjesztett kérelmekről határozhat. Márpedig a 91/676 irányelv 3. cikke (4) bekezdésének megsértésére irányuló kifogás e kérelmeknek nem képezi részét, tekintettel arra, hogy azt, jóllehet említést nyer a keresetlevél indokolásában, a

Bizottság nem említette a keresetlevelének 145. pontjában szereplő kérelmében. A Bizottság ezzel kapcsolatban ugyanis nem a 91/676 irányelv 3. cikke (4) bekezdésének, hanem 4. cikke (4) bekezdésének megsértésének megállapítását kéri. Ezért az első kifogást elfogadhatatlannak kell nyilvánítani.

29 Ez az érvelés nem lehet eredményes.

30 Egyrészt a keresetlevél indokolásából egyértelműen kitűnik, hogy az első kifogás a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségszegés megállapítására irányul, és hogy a keresetlevél 145. pontjában az ezen irányelv 4. cikkének (4) bekezdésére való hivatkozás – amint azt a Bizottság válaszában kifejtette – egy nyomdahibából ered. Egyébiránt az említett irányelv 4. cikke mindössze két bekezdést tartalmaz. Másrészt, bár igaz, hogy a Spanyol Királyság által az elfogadhatatlansági kifogásának alátámasztása érdekében hivatkozott 2006. június 15-i Bizottság kontra Franciaország ítéletében (C-255/04, EU:C:2006:401, 25. pont) a Bíróság kimondta, hogy a keresetlevél indokolásában említett, de a Bizottság kérelmeiben nem szereplő kifogás elfogadhatatlan, meg kell állapítani, hogy a jelen ügyben, e nyomdahiba ellenére, a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségszegés megállapítására irányuló kifogást tartalmazták a Bizottság kereseti kérelmei.

31 A Bizottság elfogadhatatlansági kifogását tehát el kell utasítani.

Az ügy érdeméről

– *A felek érvei*

32 A Bizottság arra hivatkozik, hogy a Spanyol Királyság által a 91/676 irányelv 10. cikke alapján benyújtott jelentésekben az első kifogással érintett mérési pontok szintjén kivett vizeket nitráttal szennyezettnek vagy eutrofizáltnak nyilvánították. A Bizottság szerint tehát elegendő bizonyíték áll rendelkezésre a 91/676 irányelv 3. cikke (4) bekezdése megsértésének megállapításához, kivéve ha a Spanyol Királyság az e mérési pontoknak megfelelő minden egyes vízgyűjtő terület vonatkozásában olyan adatokat szolgáltat, amelyek bizonyítják, hogy a mezőgazdasági eredetű nitrátok nem járulnak hozzá jelentős mértékben e szennyezéshez.

33 Ellenkérelmében a Spanyol Királyság vitatja ezt az érvelést, hangsúlyozva, hogy a Bizottság feladata az állítólagos kötelezettségszegés fennállásának bizonyítása. Azt állítja, hogy az e kifogással érintett autonóm közösségek eleget tettek a veszélyeztetett területek kijelölésére vonatkozó, a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségeiknek, vagy hogy az említett kifogás olyan területekre vonatkozik, ahol a mezőgazdasági eredetű nitrátok nem járulnak hozzá jelentős mértékben a szennyezéshez, így nem állapítható meg e rendelkezés megsértése.

34 Ezenkívül a Spanyol Királyság részletes észrevételeket tesz az első kifogás által érintett mérési pontokra vonatkozóan, köztük a következő pontosításokat.

35 Ami Extremadura autonóm közösséget illeti, e közösség kormánya 2022-ben megkezdte a veszélyeztetett területek kijelölésének felülvizsgálatát vagy adott esetben kibővítését. Mindenesetre a mezőgazdasági eredetű nitrátkoncentráció megengedett küszöbértékeit nem

lépték túl az ezen autonóm közösséghez tartozó, az első kifogásban említett nyolc mérési ponton. Nem szükséges tehát az e mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket veszélyeztetett területként kijelölni.

36 Ami a Galícia autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság többek között arra hivatkozik, hogy bizonyos mérési pontokat illetően, ideértve a 14.RW.11.020 és a 14.RW.14.050. mérési pontokat is, folyamatban vannak a nitrátszennyezés eredetének meghatározására irányuló vizsgálatok.

37 Ami a Baleár-szigetek autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság hangsúlyozza, hogy a veszélyeztetett területek kijelölésének módosítása folyamatban van, és hogy a veszélyeztetett területek kijelöléséről szóló rendelettervezet a kezelés előrehaladott szakaszában van. Mindenesetre nem szükséges „veszélyeztetett területként” kijelölni az ezen autonóm közösséghez tartozó öt mérési pontnak megfelelő vízgyűjtő területeket, mivel az érintett vizeket már nem kell szennyezettnek tekinteni, amint az a 91/676 irányelv 10. cikke alapján a 2016–2019-es időszakra vonatkozóan a Bizottsággal közölt jelentésből (a továbbiakban: 2016–2019-es jelentés) kitűnik.

38 Ami Madrid közösséget illeti, a 91/676 irányelv 3. cikke (4) bekezdésének semmilyen megsértése sem állapítható meg. Ami többek között a TA 53306008 mérési pontot illeti, ott megállapítást nyert, hogy a mezőgazdasági eredetű nitrátok okozta szennyezés csökkent, és 2021-ben elérte a maximális 17%-ot.

39 Ami Valencia közösséget illeti, a Spanyol Királyság azzal érvel, hogy a jelen keresettel érintett mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket az e közösség kormánya által 2022. június 10-én elfogadott rendelet veszélyeztetett területekké nyilvánította.

40 Válaszában a Bizottság a következő pontosításokat teszi.

41 Először is, a Kasztília és León autonóm közösséghez tartozó tizenhat mérési pontot illetően a Spanyol Királyság ellenkérelméből kitűnik, hogy ténylegesen nem szükséges az e mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területek veszélyeztetett területként történő kijelölése.

42 Másodszor, ami a Kanári-szigetek autonóm közösséghez tartozó kilenc mérési pont közül hármat illeti, a Bizottság rámutat, hogy a Spanyol Királyság által az ellenkérelmében adott magyarázatokból kitűnik, hogy a kötelezettségszegést orvosolták. A két másik mérési pontot illetően a Bizottság e magyarázatokra tekintettel úgy véli, hogy az e mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket sem szükséges veszélyeztetett területként kijelölni.

43 Ami a fennmaradó négy mérési pontot illeti, a Bizottság megjegyzi, hogy a Spanyol Királyság ellenkérelmében lényegében azt fejtette ki, hogy az e mérési pontokon megállapított nitrátkoncentráció nem mezőgazdasági eredetű, hanem szennyvízcsatornákból és szennyvízülepítő aknákból származik. Noha ez a magyarázat nem feltétlenül zárja ki annak lehetőségét, hogy a mezőgazdasági eredetű nitrátok jelentős mértékben hozzájárulnak a szennyezéshez, az ilyen jelentős hozzájárulásra utaló egyéb tényezők hiányában el kell fogadni, hogy az e mintavételi pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket nem jelölik ki veszélyeztetett területként.

44 Harmadszor, ami Extremadura autonóm közösséget illeti, a Bizottság elismeri, hogy a Spanyol Királyság által az ellenkérelmében szolgáltatott információk fényében valójában nem szükséges az első kifogásban említett 20 mérési pont közül nyolcnak megfelelő vízgyűjtő területeket veszélyeztetett területként kijelölni. A fennmaradó 12 mérési pontot, azaz a TA 67714001,

TA 62312004, TA 67714102, TA 67812004, TA 65312005, TA 72914003, TA 65212006, TA 67514001, TA 70414002, TA 72914001, TA 72914002 és TA 62309002 mérési pontokat illetően a Bizottság megismétli azon kifogását, amely szerint a spanyol hatóságok nem adtak magyarázatot arra, hogy miért nem jelölték ki veszélyeztetett területként az e mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket.

45 Negyedszer, ami Galícia autonóm közösséget illeti, az első kifogásban említett 23 mérési pont közül 21 tekintetében a Bizottság elismeri, hogy a Spanyol Királyság által nyújtott magyarázatokból kitűnik, hogy miért nem jelölték ki az e mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket veszélyeztetett területként.

46 Ami a fennmaradó két mérési pontot, azaz a 14.RW.11.20. és a 14.RW.14.050. mérési pontokat illeti, a Bizottság úgy véli, hogy az e mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket veszélyeztetett területként kell kijelölni, mivel nem zárható ki, hogy az e helyeken mért szennyezést mezőgazdasági eredetű nitrátok okozták.

47 Ezenkívül a Bizottság a Galícia autonóm közösséghez tartozó 15 további mérési pontra hivatkozik, nevezetesen az NO01880006, NO03010003, 14.RW.12.020, 14.RW.05.060, 14.RW.10.020, 14.RW.11.060, 14.RW.11.070, 14.RW.11.040, 14.RW.10.030, 14.RW.11.080, 14.RW.12.030, 14.RW.12.110, 14.RW.14.040, 14.RW.14.060 és 14.RW.05.090 mérési pontokra, amelyek szintjén eutrofizációt állapítottak meg. Ezen intézmény szerint tehát az e mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket is veszélyeztetett területként kell kijelölni.

48 Ötödször, a Baleár-szigetek autonóm közösség tekintetében a Bizottság kifejti, hogy a Spanyol Királyság ellenkérelmében foglalt információkból az következik, hogy nem szükséges az első kifogásban említett kilenc mérési pont közül ötnek megfelelő vízgyűjtő területeket veszélyeztetett területként kijelölni.

49 A fennmaradó négy mérési pont, azaz az 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 és ES 53M1205 mérési pontot illetően a Bizottság úgy véli, hogy a Spanyol Királyság elismerte, hogy az első kifogás ezek tekintetében megalapozott.

50 Hatodszor a Bizottság megállapítja, hogy Madrid közösség tekintetében az első kifogásban említett négy mérési pont közül három esetében a Spanyol Királyság elegendő bizonyítékot szolgáltatott annak alátámasztására, hogy a megállapított szennyezés nem a mezőgazdasági eredetű nitrátoknak tudható be, vagy hogy a jelenlegi veszélyeztetett területek az összes releváns vízgyűjtő területet lefedik.

51 Az e közösségben fennmaradó mérési pontot, azaz a TA 53306008 mérési pontot illetően a Bizottság úgy véli, hogy nem fogadható el a Spanyol Királyság azon érvelése, amely szerint a mezőgazdaság által az ezen mérési ponttal érintett vizekre gyakorolt nyomás jelentősen csökkent, és 2021-ben elérte a 17%-os maximális mértéket. Az említett mérési pont mind a 2012–2015-ös, mind a 2016–2019-es időszakban eutrofizációhoz érkezett, és a szennyezéshez való 17%-os, bár korlátozott mértékű hozzájárulást semmi esetre sem lehet csekélynek tekinteni.

52 Hetedszer, ami a Valencia közösséghez tartozó JU210, JU209 és JU202 mérési pontokat illeti, a Bizottság – elismerve, hogy a Valencia közösség kormánya által 2022. június 10-én elfogadott rendelettel orvosolták a kötelezettségszegést – hangsúlyozza, hogy a szóban forgó veszélyeztetett területek kijelölésére az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően került sor.

53 A Spanyol Királyság viszonválaszában az Extremadura autonóm közösséghez tartozó tizenkét, a válaszban említett mérési pontot illetően azzal érvel, hogy mivel ebben a szakaszban nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyek bizonyítanák, hogy a mezőgazdasági eredetű nitrátok jelentős mértékben hozzájárulnak a szennyezéshez, a Bizottságnak el kellene fogadnia, hogy az ezen mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket ne jelöljék ki veszélyeztetett területként, hasonlóan ahhoz az álláspontho z, amelyet a Kanári-szigetek autonóm közösséggel kapcsolatban fogadott el.

54 A Spanyol Királyság szerint ugyanez a helyzet Galícia autonóm közösség esetében a keresetlevélben említett azon két mérési pontot illetően, amelyek tekintetében a Bizottság válaszában fenntartotta az első kifogását.

55 Ami az ezen intézmény válaszában érintett további tizenöt mérési pontot illeti ezen autonóm közösség tekintetében, a Bizottság álláspontja nem egyértelmű, és a nitrátértékek sosem haladták meg a 25 mg/l-t. Mindenesetre e mérési pontokat nem említik a kereseti kérelmek. Kövekezésképpen azok tekintetében nem kell kötelezettségszegést megállapítani.

56 Ami a Baleár-szigetek autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság azzal érvel, hogy ez az autonóm közösség 2023. március 27-én rendeletet fogadott el és tett közzé a veszélyeztetett területek kijelöléséről, beleértve a Bizottság válaszában említett négy mérési pontnak megfelelő vízgyűjtő területeket is.

57 Madrid közösséggel kapcsolatban a Spanyol Királyság emlékeztet arra, hogy a 91/676 irányelv alapján kérelmezett eltérés tárgyában nemrégiben hozott határozatban, nevezetesen a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK tanácsi irányelv alapján Hollandia által kérelmezett eltérés engedélyezéséről szóló, 2022. szeptember 30-i (EU) 2022/2069 bizottsági végrehajtási határozatban (HL 2022. L 277., 195. o.) ezen intézmény úgy ítélte meg, hogy „[akkor lehet e hozzájárulást] jelentős mérték[űnek tekinteni], [ha] a mezőgazdaság a teljes tápanyagterhelés több mint 19%-ával járul hozzá a tápanyagszennyezéshez”. A szennyezéshez való, a jelen ítélet 51. pontjában említett 17%-os hozzájárulás tehát nem minősíthető „jelentős mértékűnek”.

– *A Bíróság álláspontja*

– Azokról a mérési pontokról, amelyeket a Bizottság a válaszában már nem vett figyelembe

58 A Bizottság válaszából kitűnik, hogy a Spanyol Királyság által az ellenkérelmében előterjesztett bizonyítékokra tekintettel elismeri, hogy nem kell veszélyeztetett területként kijelölni a keresetlevélben említett 84 mérési pontból 62 vízgyűjtő területnek megfelelő területet, beleértve a Kasztília és León autonóm közösséghez és a Kanári-szigetek autonóm közösséghez tartozó valamennyi mérési pontot, és már nem kéri e tekintetben kötelezettségszegés megállapítását.

59 E körülmények között el kell utasítani az első kifogást annyiban, amennyiben azzal a Bizottság azt rója fel a Spanyol Királyságnak, hogy nem jelölte ki veszélyeztetett területként az e 62 mérési pontnak megfelelő vízgyűjtő területeket.

– A keresetlevélben nem említett további mérési pontokról

60 Válaszának indokolásában a Bizottság azt állította, hogy a Galícia autonóm közösséghez tartozó tizenöt mérési pontnak megfelelő, a kereseti kérelmekben nem említett vízgyűjtő területeket veszélyeztetett területként kellett volna kijelölni.

61 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság eljárási szabályzata 127. cikkének (1) bekezdése szerint az eljárás további részében semmilyen új jogalapot nem lehet felhozni, kivéve ha az olyan jogi vagy ténybeli helyzetből származik, amely az eljárás során merült fel. Márpedig a Bizottság nem állította és nem is bizonyította, hogy ezen utóbbi kivétel igazolhatná a jogvita tárgyának kiterjesztését.

62 Következésképpen az első jogalapot mint elfogadhatatlant el kell utasítani az e tizenöt további mérési pontra vonatkozó részében.

– A többi mérési pontról

63 A keresetlevélben említett fennmaradó 22 mérési ponttal kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatának megfelelően kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás keretében a Bizottságot terheli annak bizonyítása, hogy az állítólagos kötelezettségszegés fennáll, és a Bizottságnak kell a Bíróság elé terjesztenie az e kötelezettségszegés fennállásának a Bíróság általi vizsgálatához szükséges információkat anélkül, hogy bármiféle vélelemre hivatkozhatna. Csak ha a Bizottság kellő mennyiségű olyan tényre hivatkozott, amelyekből kitűnik, hogy az állítólagos kötelezettségszegés fennáll, feladata a tagállamnak, hogy az így előterjesztett tényeket, valamint az abból levont következtetéseket érdemben és részletesen vitassa (lásd ebben az értelemben: 2021. június 24-i Bizottság kontra Spanyolország [A Doñana természeti terület állapotromlása] ítélet (C-559/19, EU:C:2021:512, 46. és 47. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

64 A 91/676 irányelv 3. cikke (2) bekezdésének megfelelően a tagállamok legkésőbb az irányelvről szóló értesítést követő két éven belül veszélyeztetett területként jelölnek ki minden olyan ismert földterületet területükön, amely az e 3. cikk (1) bekezdése értelmében „szennyezés által érintett” vizekbe, vagy azokba, amelyek ilyen szennyezéssel „érintettek lehetnek”, szivárogtatja a vizet, és hozzájárul annak szennyezéshez.

65 A 91/676 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében a tagállamok az I. mellékletben felsorolt kritériumok szerint jelölik ki „azokat a vizeket, amelyek a szennyezés által érintettek vagy érintettek lehetnek”. Az említett irányelv 3. cikke (1) bekezdésének és I. mellékletének egymással összefüggő értelmezéséből az következik tehát, hogy a tagállamoknak „olyan vizekként, amelyek a szennyezés által érintettek vagy érintettek lehetnek”, ki kell jelölniük minden olyan felszíni édesvizet és felszín alatti vizet, amely tartalmaz vagy tartalmazhat nitrátokat az e mellékletben megadottnál nagyobb koncentrációban, valamint azokat a vizeket, amelyek eutrofizálódtak vagy a közeljövőben eutrofizálódhatnak.

66 E tekintetben a Bíróság már kimondta, ahhoz, hogy a vizet a 91/676 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében „szennyezés által érintettnek” kelljen tekinteni és ezen irányelv 3. cikkének (2) bekezdése alapján veszélyeztetett területként kelljen meghatározni, nem szükséges, hogy szennyezettsége kizárólag a mezőgazdasági eredetű nitrátos összetevőkből adódjon. Elégséges, hogy a szennyezéshez jelentős mértékben járul hozzá (2015. április 23-i Bizottság kontra Görögország ítélet, C-149/14, EU:C:2015:264, 36. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

67 A 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdése kötelezi a tagállamokat arra, hogy egyrészt megfelelő időközönként, de legalább négyévenként felülvizsgálják, és ha szükséges, módosítsák vagy kiegészítsék az ezen irányelv 3. cikkének (2) bekezdése szerinti veszélyeztetett területek jegyzékét, amelyek a 3. cikk (1) bekezdése által meghatározott vizekbe szivárogtatják a vizet, és hozzájárulnak annak szennyezéshez, figyelembe véve az előző kijelölés idején előre nem látott tényezőket és változásokat, másrészt arra, hogy hat hónapon belül értesítsék a Bizottságot e lista minden módosításáról vagy kiegészítéséről.

68 A jelen ügyben, noha a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdése, amely arra szorítkozik, hogy a tagállamokat kötelezi arra, hogy az e rendelkezésben előírt kötelezettségeket „megfelelő időben” és legalább négyévente teljesítsék, nem pontosítja, hogy az ilyen felülvizsgálatot mikor és milyen körülmények között kell megindítani, meg kell állapítani, hogy a Spanyol Királyság nem vitatja a Bizottság azon érvelését, amely szerint, lényegében, e tagállam köteles volt teljesíteni az e rendelkezésben előírt kötelezettségeket a keresettel érintett mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területek tekintetében, mivel az e mérési pontok szintjén kivett vizeket a spanyol hatóságok által a 91/676 irányelv keretében benyújtott jelentésekben szennyezettnek vagy eutrofizáltnak nyilvánították, amennyiben az említett mérési pontokból származó vízkivételek bizonyították, hogy az e vízgyűjtő területek által érintett felszíni édesvizek és felszín alatti vizek nitrátkoncentráció meghaladja az ezen irányelv I. mellékletében meghatározott koncentrációt, vagy annak veszélye fennáll, akár azért, mert e vizek a közeljövőben eutrofizálódásnak vannak kitéve, vagy fennáll ennek a veszélye.

69 A Spanyol Királyság azt sem vitatja, hogy a fennmaradó 22 mérési pont szintjén kinyert vizek ily módon nitráttal szennyezettek vagy eutrofizáltak voltak.

70 Mindazonáltal, amint arra a jelen ítélet 66. pontja emlékeztetett, az adott mérési pontnak megfelelő vízgyűjtő terület veszélyeztetett területként való kijelölése csak akkor kötelező, ha az e ponton mért mezőgazdasági eredetű nitrogénvegyületek jelentős mértékben hozzájárulnak a nitrátszennyezéshez. Mivel a Spanyol Királyság vitatja, hogy ez lenne a helyzet, a jelen ítélet 63. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően e mérési pontok tekintetében a Bizottságot terheli a szennyezéshez való ilyen jelentős hozzájárulásnak a bizonyítása, vagy legalábbis az e megállapítást alátámasztó további bizonyítékoknak az előterjesztése.

71 Márpedig az Extremadura autonóm közösségben és Galícia autonóm közösségben található fennmaradó 22 mérési pont közül 14-et illetően a Bizottság nem bizonyította, hogy a mezőgazdasági eredetű nitrogénvegyületek jelentős mértékben hozzájárulnak azon nitrátszennyezéshez, amelynek jelenlétét ezen mérési pontokban megállapították, és nem terjesztett elő olyan bizonyítékot sem, amely lehetővé tenné ezen, a Spanyol Királyság által vitatott következmény fennállását. A Bizottság ugyanis lényegében annak előadására szorítkozott, hogy a Spanyol Királyság ezen mérési pontokat illetően nem szolgált elegendő magyarázattal.

72 E körülmények között az első kifogást el kell utasítani annyiban, amennyiben az azt rója fel a Spanyol Királyságnak, hogy nem teljesítette a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségeit, mivel nem jelölte ki veszélyeztetett területként az e tizennégy mérési pontnak megfelelő vízgyűjtő területeket.

73 A Baleár-szigetek autonóm közösséghez tartozó 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 és ES 53M1205 mérési pontokat illetően meg kell állapítani, hogy ellenkérelmében a Spanyol Királyság arra a kijelentésre szorítkozik, hogy a veszélyeztetett területek kijelölésének felülvizsgálata jelenleg folyamatban van, és hogy a veszélyeztetett területek kijelöléséről szóló rendelettervezet a kezelés előrehaladott szakaszában van.

74 Noha viszonválaszában a Spanyol Királyság kiemeli, hogy a Baleár-szigetek autonóm közösség 2023. március 27-én rendeletet fogadott el és tett közzé a veszélyeztetett területek – köztük az e négy mérési pontnak megfelelő vízgyűjtő területek – kijelöléséről, meg kell állapítani, hogy ez a tény – azonkívül, hogy megerősíti, hogy a szóban forgó területeket ténylegesen veszélyeztetett területté kellett nyilvánítani – az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően született meg.

75 Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a kötelezettségszegés fennállását a tagállamban az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártakor fennálló helyzet alapján kell megítélni, és a későbbi változásokat a Bíróság nem veheti figyelembe (2022. április 28-i Bizottság kontra Bulgária [A tengervédelmi stratégiák frissítése] ítélet, C-510/20, EU:C:2022:324, 39. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

76 Ebből következik, hogy az első kifogásnak helyt kell adni annyiban, amennyiben azzal a Bizottság azt rója fel a Spanyol Királyságnak, hogy nem teljesítette a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségeit, mivel nem jelölte ki veszélyeztetett területként a jelen ítélet 73. pontjában említett négy mérési pontnak megfelelő vízgyűjtő területeket.

77 Ugyanezek a megfontolások érvényesek a Valencia közösséghez tartozó JU210, JU209 és JU202 mérési pontokra is. A Spanyol Királyság ugyanis e tekintetben annak jelzésére szorítkozik, hogy az ezen mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket az ezen autonóm közösség kormánya által 2022. június 10-én, vagyis az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően elfogadott rendelet kijelölte veszélyeztetett területként.

78 Végül, a Madrid közösséghez tartozó TA 53306008 mérési pontot illetően a Spanyol Királyság lényegében arra hivatkozik, hogy a mezőgazdasági eredetű nitrogénvegyületek szennyezéshez való hozzájárulása jelentősen csökkent, és 2021-ben elérte a 17%-os maximális mértéket. Márpedig, amint arra a Bizottság a válaszában rámutatott, a Bíróság a 2005. szeptember 22-i Bizottság kontra Belgium ítéletben (C-221/03, EU:C:2005:573, 86. és 87. pont) már kimondta, hogy az ilyen 17%-os hozzájárulás a jelen ítélet 66. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében jelentősnek minősül.

79 Ami a Spanyol Királyságnak a viszonválaszában felhozott és arra alapított érvét illeti, hogy a 91/676 irányelv alapján kért eltérés tárgyában nemrégiben hozott határozatában a Bizottság úgy ítélte meg, hogy ahhoz, hogy a mezőgazdasági eredetű nitrogénvegyületek szennyezéshez való hozzájárulása jelentősnek minősüljön, annak meg kell haladnia a 19%-ot, elegendő megállapítani, hogy a Bizottság ilyen értékelése semmi esetre sem kötheti a Bíróságot, amikor maga értékeli a szennyezéshez való hozzájárulás jelentőségét.

80 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy az első kifogás megalapozott, amennyiben a Bizottság azt rója fel a Spanyol Királyságnak, hogy nem teljesítette a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségeit, mivel nem jelölte ki veszélyeztetett területként a Baleár-szigetek autonóm közösséghez tartozó 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 és

ES 53M1205 mérési pontoknak, a Valencia közösséghez tartozó JU210, JU209 és JU202, JU210, JU209 és JU202 mérési pontoknak, valamint a Madrid közösséghez tartozó TA 53306008 mérési pontnak megfelelő vízgyűjtő területeket.

A második, a 91/676 irányelv 5. cikke (4) bekezdésének megsértésére alapított kifogásról

81 Második kifogásával a Bizottság annak megállapítását kéri a Bíróságtól, hogy a Spanyol Királyság – mivel nem írt elő minden szükséges kötelező intézkedést bizonyos autonóm közösségek cselekvési programjaiban – nem teljesítette a 91/676 irányelv II. és III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

82 E kifogás három részből áll, amelyek közül az első Aragónia, Kasztília-La Mancha és Kasztília és León autonóm közösségek cselekvési programjaira, a második az Extremadura autonóm közösség cselekvési programjára, a harmadik pedig a Madrid közösség cselekvési programjára vonatkozik.

Az Aragónia, Kasztília-La Mancha és Kasztília és León autonóm közösségek cselekvési programjaira vonatkozó első részről

– *A felek érvei*

83 Aragónia, Kasztília-La Mancha és Kasztília és León autonóm közösségeket illetően a Bizottság keresetlevelében arra hivatkozik, hogy ezen autonóm közösségek cselekvési programjai nem tartalmazzák a trágya meredek lejtésű területekre történő kijuttatásának a 91/676 irányelv II. melléklete A. szakaszának 2. pontjában említett feltételei tekintetében szükséges kötelező intézkedéseket, mivel az e cselekvési programokban szereplő intézkedések kevésbé szigorúak, mint a „*Recommendations for establishing Action Programmes under Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources*” (A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 91/676/EGK irányelv szerinti cselekvési programok végrehajtására vonatkozó ajánlások, a továbbiakban: tudományos tanulmány) című tanulmányban szereplő ajánlások.

84 A tudományos tanulmány a trágya meredek lejtésű területekre történő kijuttatását illetően a következőket javasolja:

– a trágya és a szervestrágya több mint 2%-os lejtésű talajon történő használatának olyan óvintézkedésekkel való kombinálása, mint a közvetlen beépítés (felsőgörbébe), a befecskendezéshez, az állandó kultúrához, a teraszokhoz, a nem fertilizált széles puffersávokhoz stb.;

– a szerves trágya és az N és P trágya [a nitrogén- és foszfortartalmú trágya] felszínen történő 8% feletti lejtésű és különösen 100 méternél hosszabb lejtésű parlagon hagyott területekre való kijuttatásának megtiltása;

– a szerves trágya és az N. és P. trágya felszínen és felszín alatt történő 15%-ot meghaladó lejtésű és különösen 100 métert meghaladó lejtésű talajon való kijuttatásának (befecskendezés, betáplálás) megtiltása (a trágya és szerves trágya kijuttatásának tilalma).

85 E tekintetben a Bizottság – elismerve, hogy e tanulmánynak nincs kötelező jogi ereje, és nem tekinthető az egyetlen érvényes tudományos szempontnak annak értékeléséhez, hogy a tagállamok biztosították-e a 91/676 irányelv jogrendjükbe való helyes átültetését – emlékeztet arra, hogy ezen irányelv 5. cikkének (3) bekezdése értelmében a cselekvési programoknak figyelembe kell venniük a „rendelkezésre álló tudományos és műszaki adatokat”. Márpedig a tudományos tanulmány ezen adatok részét képezi, és a Spanyol Királyság nem szolgáltatott más tudományos adatokat annak igazolására, hogy az e tanulmányban előírtaknál kevésbé szigorú intézkedések elegendőek lennének az említett irányelvben meghatározott célok eléréséhez.

86 Ellenkérelmében a Spanyol Királyság lényegében arra hivatkozik, hogy a tudományos tanulmány nem tekinthető a 91/676 irányelv helyes átültetése egyetlen értékelési szempontjának, és nem ismerhető el, hogy jogilag kötelező jelleggel rendelkezne. Ezenkívül a Spanyol Királyság azt állítja, hogy bár ezen irányelv a 11. cikke csak azt a lehetőséget írja elő a Bizottság számára, hogy az említett irányelv felülvizsgálatára irányuló javaslatokat terjesszen elő, ezen intézmény a tudományos tanulmánynak a cselekvési programok egyetlen értékelési kritériumaként való alkalmazásával olyan további kötelezettségeket kíván bevezetni a tagállamok számára, amelyek valójában ugyanezen irányelv módosítását tennék szükségessé. Márpedig léteznek olyan cselekvési programok a keresetlevélben említett különböző területeken, amelyek megfelelnek ezen irányelv követelményeinek.

87 Az Aragónia autonóm közösséget illetően a Spanyol Királyság arra hivatkozik, hogy a Bizottság által megfogalmazott egyetlen kifogás arra vonatkozik, hogy ezen autonóm közösség meredék lejtésű talajra vonatkozó cselekvési programjában előírt intézkedések kevésbé szigorúak, mint a tudományos tanulmányban szereplők. A Bizottság nem terjeszt elő semmilyen bizonyítékot annak alátámasztására, hogy e cselekvési program nem felel meg a 91/676 irányelv 5. cikke (4) bekezdése előírásainak, mivel e rendelkezés nem határoz meg olyan konkrét számadatot, amelyre a Bizottság támaszkodhatna.

88 A Spanyol Királyság szerint ugyanezek a megfontolások vonatkoznak Kasztília-La Mancha autonóm közösségre is. Ezen autonóm közösség ezenkívül egy 2020. szeptember 28-án elfogadott rendelettel módosította a cselekvési programját, amely azt kiegészítette a nitrogéntartalmú trágya lejtésben lévő földterületekre való juttatására vonatkozó rendelkezésekkel. Márpedig e módosításokat Kasztília-La Mancha autonóm közösség a Navarra autonóm közösség által benyújtott cselekvési programtervezet alapján hajtotta végre, amellyel kapcsolatban a Bizottság indokolással ellátott véleményében megállapította, hogy az megfelel a 91/676 irányelv 5. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségeknek. Ezért logikusan úgy kell tekinteni, hogy Kasztília-La Mancha autonóm közösség ily módon módosított cselekvési programja megfelel e rendelkezés előírásainak.

89 Ami Kasztília és León autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság azt állítja, hogy – amint azt a Bizottság a keresetlevelében elismeri – az ezen autonóm közösség helyes mezőgazdasági gyakorlatairól szóló, a 2020. június 25-i rendelettel elfogadott kódex 10. cikke meghatározza a trágya meredek lejtésű területekre történő kijuttatásának feltételeit. A 91/676 irányelv 5. cikkének (4) bekezdésében előírt kötelezettségeket tehát ezen autonóm közösségben teljesítették. Mindenesetre a Bizottság a 2022. április 29-én elfogadott rendelettel intézkedéseket fogadott el a trágya meredek lejtésű területekre történő kijuttatására vonatkozóan, annak érdekében, hogy kövesse a Bizottság ajánlásait.

90 Válaszában a Bizottság vitatja a Spanyol Királyság érvelését. Különösen fenntartja az Aragónia autonóm közösségre vonatkozó álláspontját.

91 Ami a Kasztília-La Mancha autonóm közösség és a Navarra autonóm közösség cselekvési programjának állítólagos hasonlóságára vonatkozó érvet illeti, a Bizottság kifejti, hogy az egyes regionális cselekvési programok intézkedéseit azok éghajlati és talajtani viszonyai alapján vizsgálja.

92 Ami Kasztília és León autonóm közösséget illeti, a Bizottság hozzáteszi, hogy noha a Spanyol Királyság úgy véli, hogy ezen autonóm közösség sajátos jellemzőire tekintettel a tudományos tanulmányban előírtaknál megengedőbb szabályok elegendőek az elfolyás veszélyének elkerüléséhez, e tagállamnak meg kellett volna adnia azokat a tudományos és műszaki adatokat, amelyekre e tekintetben támaszkodik, amit nem tett meg. Ami ezen autonóm közösség cselekvési programjának a 2022. április 29-i rendeletből eredő változatát illeti, amelyet mindenesetre az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően fogadtak el, az továbbra sem felel meg a rendelkezésre álló tudományos és műszaki szabványoknak, mivel bizonyos körülmények között lehetővé teszi trágya kijuttatását olyan talajra, amelynek lejtése meghaladja a 15%-ot, anélkül hogy olyan műszaki adatokat szolgáltatnának, amelyek igazolják a Bizottság által alapul vett tudományos ajánlásoktól való ezen eltérést.

93 Viszonválaszában a Spanyol Királyság az Aragónia autonóm közösség vonatkozásában pontosítja, hogy 2022. december 14-én határozatot fogadtak el, amelynek célja ezen autonóm közösség cselekvési programja tartalmának tisztázása a trágya meredek lejtésű területekre történő kijuttatásának feltételei tekintetében, pontosan és részletesen meghatározva a végrehajtandó kötelezettségeket és intézkedéseket. A Spanyol Királyság szerint e határozat megfelel a Bizottság ajánlásainak.

– *A Bíróság álláspontja*

94 Először is emlékeztetni kell arra, hogy a 91/676 irányelv 5. cikkének (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a cselekvési programoknak számításba kell venniük a hozzáférhető tudományos és műszaki adatokat. Ezeknek a cselekvési programoknak tartalmazniuk kell az e cikk (4) bekezdésében felsorolt számos kötelező intézkedést. Következésképpen annak vizsgálatához, hogy egy adott cselekvési program megfelel-e ezeknek a rendelkezéseknek, a Bizottságnak figyelembe kell vennie a hozzáférhető tudományos és műszaki adatokat. Márpedig a Spanyol Királyság nem vitatja, hogy a tudományos tanulmány, amelyre a Bizottság a jelen ügyben támaszkodott, részét képezi a hozzáférhető tudományos adatoknak, amelyeket ezen intézménynek így figyelembe kellett vennie.

95 Ellentétben azzal, amit a Spanyol Királyság a tudományos tanulmányra támaszkodva állít, a Bizottság egyáltalán nem szándékozott annak jogilag kötelező jelleget tulajdonítani, vagy további kötelezettségeket előírni e tagállam számára.

96 A Spanyol Királyság ugyanis benyújthatott volna más tudományos tanulmányokat és dokumentumokat ezen intézmény állításainak megcáfolása érdekében (lásd többek között: 2018. március 9-i Bizottság kontra Németország ítélet (C-518/16, EU:C:2013:481, 77. pont). Márpedig, amint arra a Bizottság helyesen rámutatott, a Spanyol Királyság nem nyújtott be olyan tanulmányokat vagy dokumentumokat, amelyek azt bizonyítanák, hogy a trágya meredek lejtésű területekre történő kijuttatásának a tudományos tanulmányban szereplőknél kevésbé szigorú feltételei elegendőek lennének a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vagy indukált vízszennyezés csökkentéséhez és az ilyen típusú szennyezés megelőzéséhez a 91/676 irányelv 1. cikkében kimondott célkitűzésnek megfelelően.

97 Másodszor meg kell állapítani, hogy a Spanyol Királyság nem vitatja, hogy a trágya meredek lejtésű területre történő kijuttatásának az autonóm közösségek második kifogás első részében említett cselekvési programjaiban meghatározott feltételei kevésbé szigorúak, mint a tudományos tanulmány által előírt feltételek.

98 Harmadszor, jóllehet a Spanyol Királyság arra hivatkozik, hogy a Kasztília-La Mancha autonóm közösség által elfogadott intézkedések a Navarra autonóm közösség által hozott azon intézkedéseken alapultak, amelyeket a Bizottság kielégítőnek ítélt, amint az az indokolással ellátott véleményéből kitűnik, nem vitatja, hogy a Kasztília-La Mancha autonóm közösség által hozott intézkedések kevésbé szigorúak, mint a tudományos tanulmány által előírt intézkedések, és nem fejti ki, hogy ezeket a kevésbé szigorú intézkedéseket miért kellene a 91/676 irányelv 5. cikke (4) bekezdése előírásainak megfelelőnek tekinteni.

99 Negyedszer és utolsósorban, amennyiben a Spanyol Királyság az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően hozott, Kasztília és León és Aragónia autonóm közösségre vonatkozó intézkedésekre hivatkozik, elegendő arra emlékeztetni, hogy a jelen ítélet 75. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően bekövetkezett változásokat a Bíróság nem veheti figyelembe a szóban forgó kötelezettségszegés fennállásának megállapításakor.

100 Következésképpen a második kifogás első részének helyt kell adni.

Az Extremadura autonóm közösség cselekvési programjára vonatkozó második részről

– *A felek érvei*

101 A Bizottság keresetlevelében úgy véli, hogy Extremadura autonóm közösség cselekvési programjából három elem hiányzik, nevezetesen a 91/676 irányelv II. melléklete A. szakaszának 5. pontjában és III. melléklete 1. pontjának 2. alpontjában említett szilárd szervestrágya földön való ideiglenes tárolására vonatkozó intézkedések, az ezen irányelv II. melléklete B. szakaszának 9. pontjában és III. melléklete 1. pontjának 3. alpontjában és (2) bekezdésében említett, a trágyafelhasználási jegyzőkönyvre vonatkozó intézkedések, valamint az említett irányelv III. mellékletének 2. pontjában említett, a talajra kijuttatható hektáronkénti szervestrágya maximális éves mennyiségére vonatkozó intézkedések.

102 Ellenkérelmében a Spanyol Királyság arra hivatkozik, hogy az ezen autonóm közösségben hatályos szabályozás megakadályozza a szilárd szervestrágya mezőgazdasági üzemekben történő ideiglenes tárolását. E gazdaságok kötelesek továbbá naprakész jegyzőkönyvet vezetni minden egyes növénykultúráról, megjelölve többek között a trágya kijuttatásának időpontját, a trágya típusát és a kijuttatott mennyiséget. Mindenesetre Extremadura autonóm közösség új cselekvési programot dolgoz ki a Bizottság iránymutatásainak követése céljából.

103 Válaszában a Bizottság erre azzal érvel, hogy a Spanyol Királyság által hivatkozott szabályok nem elégségesek a 91/676 irányelv 5. cikke (4) bekezdése helyes végrehajtásának biztosításához, amely rendelkezés megköveteli, hogy a szóban forgó intézkedéseket tartalmazza a veszélyeztetett területekre vonatkozó cselekvési program.

104 Viszonválaszában a Spanyol Királyság azt állítja, hogy minden mezőgazdasági üzem köteles megfelelni a trágyafelhasználás nyilvántartására és a szilárd szervestrágya földön történő ideiglenes tárolására vonatkozó intézkedésekre vonatkozó szabályoknak, függetlenül attól, hogy azokat tartalmazza-e Extremadura autonóm közösség cselekvési programja, mivel olyan kötelezettségekről van szó, amelyeket az ország egész területén alkalmazandó királyi rendelet ír elő.

– *A Bíróság álláspontja*

105 Meg kell állapítani, hogy a Spanyol Királyság lényegében nem vitatja, hogy Extremadura autonóm közösség cselekvési programja nem tartalmazza a jelen ítélet 101. pontjában említett három elemet, ellentétben a 91/676 irányelv II. és III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségekkel.

106 Ezenkívül, amennyiben a Spanyol Királyság olyan jogalkotási intézkedésre hivatkozik, amelyet az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártáig nem fogadtak el, érvelését a jelen ítélet 99. pontjában szereplő indokok alapján el kell utasítani.

107 Következésképpen a második kifogás második részének helyt kell adni.

A Madrid közösség cselekvési programjára vonatkozó harmadik részről

– *A felek érvei*

108 Madrid közösséggel kapcsolatban a Bizottság azt rója fel a Spanyol Királyságnak, hogy e közösség cselekvési programja nem tartalmaz egyértelmű útmutatást a szilárd műtrágyák talajon való ideiglenes tárolására vonatkozó, a 91/676 irányelv II. melléklete A. szakaszának 5. pontjában és III. melléklete 1. pontjának 2. alpontjában említett intézkedésekre, különösen a szervestrágya talajon való tárolásának maximális időtartamára vonatkozóan.

109 Ellenkérelmében a Spanyol Királyság rámutat, hogy az indokolással ellátott vélemény idején kidolgozás alatt álló cselekvési program jelenleg a jóváhagyás szakaszában van. Álláspontja szerint figyelembe kell venni a jelen ítélet 15. pontjában említett, a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 47/2022. sz. királyi rendeletet és a mezőgazdasági földterületek fenntartható táplálásáról szóló királyi rendelettervezetet is.

110 Válaszában a Bizottság megjegyzi, hogy mivel az említett közösség új cselekvési programjának kidolgozása még folyamatban van, a korábbi cselekvési program alkalmazandó továbbra is.

111 Viszonválaszában a Spanyol Királyság pontosítja, hogy a veszélyeztetett területeken található gazdaságok éves ellenőrzése 2020 óta a hatályos cselekvési program alapján magában foglalja a trágyát, szilárd trágyát és hígtrágyát tároló létesítmények ellenőrzését.

– *A Bíróság álláspontja*

112 Meg kell állapítani, hogy a Spanyol Királyság nem vitatja a Madrid közösség vonatkozásában neki felrótt kötelezettségszegést.

113 Ezenkívül, amennyiben a Spanyol Királyság egy, az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően elfogadott jogalkotási intézkedésre hivatkozik, érvelését a jelen ítélet 99. pontjában foglalt indokok alapján el kell utasítani.

114 Ebből következően a második kifogás harmadik részének, és ennélfogva e kifogás egészének helyt kell adni.

115 A fentiek fényében meg kell állapítani, hogy a Spanyol Királyság – mivel nem írt elő minden szükséges kötelező intézkedést Aragónia, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León és Extremadura autonóm közösség, valamint Madrid közösség cselekvési programjaiban – nem teljesítette a 91/676 irányelv II. és III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkének (4) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

A harmadik, a 91/676 irányelv 5. cikke (5) bekezdésének megsértésére alapított kifogásról

116 Két részből álló harmadik kifogásával a Bizottság lényegében annak megállapítását kéri a Bíróságtól, hogy a Spanyol Királyság – mivel nem biztosította a nitrátszennyezésre vonatkozó járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket – nem teljesítette a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit. A Bizottság előadja, hogy e rendelkezés értelmében a tagállamoknak a cselekvési programok keretén belül járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket kell biztosítaniuk, ahol azt szükségesnek tartják, ha az ezen irányelv 5. cikkének (4) bekezdésében meghatározott intézkedések nem elegendőek a szennyezés csökkentéséhez, és előzetesen kell cselekedniük a mezőgazdasági eredetű nitrátok által új szennyeződésekkel szemben.

Az Aragónia, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León közösségekre, valamint a Murcia régió autonóm közösségre vonatkozó első részről

– A felek érvei

117 E kifogás első részével a Bizottság lényegében azt rója fel a Spanyol Királyságnak, hogy nem teljesítette a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit, mivel Aragónia, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León, valamint a Murcia régió autonóm közösség tekintetében nem fogadta el a nitrátszennyezésre vonatkozó járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket.

118 A Bizottság úgy véli, hogy a spanyol hatóságok által a 2016–2019-es jelentésben szolgáltatott adatok azt mutatják, hogy a szóban forgó négy autonóm közösségben a vizek minősége nem javult az előző időszakhoz képest, ami arra utal, hogy a 91/676 irányelv 5. cikkének (4) bekezdése alapján elfogadott intézkedések nem voltak elegendőek az ezen irányelv 1. cikkében meghatározott célkitűzések megvalósításának biztosításához.

119 Ami Aragónia autonóm közösséget illeti, ugyancsak a 2016–2019-es jelentésből kitűnik először is, hogy a felszín alatti vizek mérési pontjainak 56,3%-ánál a nitrátértékek meghaladták a 40 mg/l-t, és e mérési pontok 39,1%-ánál meghaladták az 50 mg/l-t. Márpedig a 2012–2015-ös jelentésben ezen, 40 mg/l-t meghaladó nitrátértéket mutató mérési pontok aránya 54,3% volt, az 50 mg/l-t meghaladó nitrátértéket mutató mérési pontok aránya pedig 42,3%. Másodszor, a 40 mg/l-t

meghaladó nitrátértéket mutató felszín alatti vizek mérési pontjainak 67,4%-a állandó vagy emelkedő tendenciát mutat. Harmadszor, ugyanez vonatkozik a felszín alatti vizek 50 mg/l-t meghaladó értékeket mutató mérési pontjainak 53,8%-ára.

120 Ami a felszíni vizeket illeti, a 40 mg/l feletti nitrátértéket mutató mérési pontok aránya az egyik időszakról a másikra 7,7%-ról 8%-ra nőtt, és az 50 mg/l feletti értéket mutató pontok aránya 0%-ról 4%-ra nőtt. Az 50 mg/l feletti nitrátértékeket mutató valamennyi mérési pont növekvő vagy stabil tendenciát mutat.

121 Ami az eutrofizációt illeti, Aragónia autonóm közösség a 2012 és 2015 közötti időszakban csak két mérési ponttal rendelkezett a veszélyeztetett területeken, amelyek közül az egyik eutrofizációt mutatott. A 2016 és 2019 közötti időszakban az eutrofizáció állapotát felügyelő mérési pontok száma nyolcra nőtt, amelyek közül kettő szennyezést mutat.

122 Összegezve, a felszín alatti vizekre vonatkozó adatok nem utalnak a vízminőség javulására, a felszíni vizekre vonatkozó adatok a vízminőség romlását mutatják, és a veszélyeztetett területeken az eutrofizációt jelző kis számú mérési pont megnehezíti az eutrofizáció alakulásának értékelését.

123 A Bizottság, elismerve, hogy az Aragónia autonóm közösség által hozott intézkedések a helyes irányba mutatnak, úgy véli, hogy a vizek szennyezési szintjére és az ezen intézkedések elégséges jellegét alátámasztó tanulmányok hiányára tekintettel a Spanyol Királyság ezen autonóm közösség tekintetében továbbra sem teljesíti a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

124 Ami Kasztília-La Mancha autonóm közösséget illeti, a veszélyeztetett területeken található felszín alatti vizek 50 mg/l feletti nitrátkoncentrációt mutató mérési pontjainak aránya a 2012–2015-ös jelentésben szereplő 32%-ról a 2016–2019-es jelentésben 26,3%-ra csökkent. A mérési pontok 57,8%-a azonban, amelyeknél ez utóbbi időszakban a felszín alatti vizek szennyezését állapították meg, stabil vagy növekvő tendenciákat mutat. Ezenkívül a felszíni vizek azon mérési pontjainak százalékos aránya, amelyek eutrofizációt jeleznek a veszélyeztetett területeken, a 2012–2015-ös jelentésben szereplő 35,9%-ról a 2016–2019-es jelentésben 60%-ra nőtt. A spanyol hatóságok egyébként ezen autonóm közösség tekintetében elismerték a vízminőség romlását.

125 A vizek szennyezésének szintjére, valamint az elfogadott intézkedések elégséges jellegét alátámasztó tanulmányok és műszaki adatok hiányára tekintettel a Spanyol Királyság továbbra sem teljesíti a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit az említett autonóm közösség tekintetében.

126 Ami Kasztília és León autonóm közösséget illeti, a spanyol hatóságok által a 2016–2019-es jelentésben közölt adatok egyértelműen azt mutatják, hogy a veszélyeztetett területeken a helyzet nem javult. Így e területeken a felszín alatti vizek 50 mg/l feletti nitrátkoncentrációt mutató mérési pontjainak aránya 37,2%-ról 43%-ra nőtt. Ezenkívül az 50 mg/l-t meghaladó nitrátkoncentrációt mutató mérési pontok több mint fele stabil vagy növekvő tendenciát mutat az előző időszakhoz képest.

127 A spanyol hatóságok által hozott intézkedések nem elegendőek a Spanyol Királyságnak felrótt kötelezettségszegés megszüntetéséhez.

128 Ami Murcia régió autonóm közösséget illeti, a spanyol hatóságok által a 2016–2019-es jelentésben közölt adatok nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a veszélyeztetett területeken a helyzet javult a 2012–2015-ös jelentésben szereplő adatokhoz képest. Annak ellenére ugyanis, hogy e területeken a felszín alatti vizek 50 mg/l-nél magasabb nitrátértékeket jelző mérési pontjainak aránya 62,5%-ról 57,4%-ra csökkent, a veszélyeztetett területeken a felszíni vizek 50 mg/l feletti értékeket jelző mérési pontjainak százalékos aránya 10%-ról 15,6%-ra nőtt.

129 A Bizottság elismeri, hogy az említett autonóm közösség több járulékos intézkedést is elfogadott. Ezek az intézkedések azonban nem elégségesek a 91/676 irányelv célkitűzéseinek eléréséhez, amint azt az anoxiaválság 2019. év folyamán és 2021 nyarának végén történt eseményeinek kiterjedése és súlyossága is bizonyítja.

130 Ellenkérelmében a Spanyol Királyság vitatja a Bizottság érvelését, és arra hivatkozik, hogy a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdésében előírt kötelezettség nem eredménykötelezettség. Éppen ellenkezőleg, intézkedéseknek az ezen irányelv 1. cikkében foglalt célok elérése érdekében történő meghozatalára vonatkozó kötelezettségről van szó. Márpedig Aragónia, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León, valamint a Murcia régió autonóm közösségben biztosítottak járulékos intézkedéseket és megerősített cselekvéseket az említett irányelv 1. cikkében meghatározott célkitűzések elérése érdekében.

131 Ezenkívül a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdése olyan intézkedések elfogadását követeli meg, amelyeket a tagállamok „szükségesnek tartanak” az ezen irányelv 1. cikkében említett célok eléréséhez. Ez azt feltételezi, hogy a hatályos intézkedések eredményét előzetesen meg lehetett vizsgálni annak érdekében, hogy új intézkedéseket lehessen hozni „a szerzett tapasztalatok figyelembevételével”, amint azt az említett irányelv 5. cikkének (5) bekezdése előírja. Márpedig ez szükségszerűen és elkerülhetetlenül bizonyos idő elteltét követeli meg. Amint azt ugyanezen irányelv tizenharmadik preambulumbekezdése kimondja, nem kizárt, hogy a védelmi intézkedések a vízminőség javulását eredményezzék.

132 Ráadásul a 91/676 irányelv 5. cikkének (7) bekezdéséből kitűnik, hogy a tagállamoknak legalább négyévente felül kell vizsgálniuk, és adott esetben módosítaniuk kell cselekvési programjaikat, beleértve az ezen irányelv 5. cikkének (5) bekezdése alapján hozott járulékos intézkedéseket is. Ugyanígy az irányelv 10. cikke értelmében a tagállamok négyévente jelentést adnak át a Bizottságnak, amely tartalmazza az említett irányelv V. mellékletében említett információkat, amelyek többek között az ugyanezen irányelv 5. cikkének (5) bekezdése alapján hozott minden járulékos intézkedésre vagy megerősített cselekvésre vonatkoznak. E jelentés keretében a tagállamoknak nyilatkozniuk kell egyrészt arról a hozzávetőleges határidőről, amelyen belül úgy vélik, hogy a 91/676 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének megfelelően meghatározott vizeknek reagálniuk kell a cselekvési programban előírt intézkedésekre, másrészt pedig arról, hogy milyen mértékű bizonytalanság áll fenn e becslések között. Helytelen tehát azt állítani – amint azt a Spanyol Királyság szerint a Bizottság teszi –, hogy az említett irányelv 5. cikkének (5) bekezdésében előírt intézkedéseket vagy cselekvéseket nem fogadták el.

133 Végül a járulékos intézkedések vagy megerősített cselekvések cselekvési programok keretében történő biztosítása csupán egyike azon lehetséges intézkedéseknek, amelyeket az illetékes hatóságok a 91/676 irányelvben meghatározott célok elérése érdekében megtehetnek.

134 Aragónia autonóm közösséget illetően ellentmondásos lenne azt felróni, hogy a spanyol hatóságok nem hoztak járulékos intézkedéseket, elismerve mindeközben, hogy a felszín alatti vizek 50 mg/l-nél magasabb nitrátértékkel rendelkező mérési pontjainak aránya csökkent. Ezenkívül

nem fogadható el, hogy olyan mérési pontokra hivatkozzanak – amint azt a Bizottság teszi –, amelyekben 50 mg/l alatti nitrátértékeket állapítottak meg járulékos intézkedések vagy megerősített cselekvések szükségességének megállapítása érdekében. Következésképpen ezen autonóm közösségben valóban javult a vízminőség.

135 Ezenkívül a Bizottság elismeri, hogy az Aragónia autonóm közösség által e tekintetben elfogadott két jogalkotási aktus egyike hozzájárul a szennyezés növekedése felgyorsításának megelőzéséhez, a másik pedig korlátozza az új létesítmények megnyitását, és pozitív hatást gyakorolhat a nitrogéntartalom csökkentésére.

136 Ami Kasztília-La Mancha autonóm közösséget illeti, az a 91/676 irányelvben meghatározott célok elérése érdekében folyamatosan erősíti ellenőrzési mechanizmusait. Az ezen autonóm közösség cselekvési programjaiban szereplő intézkedéseket csak akkor lehet megerősíteni, ha bizonyítást nyer, hogy ezek az intézkedések nem elegendőek a szennyezés csökkentéséhez.

137 Ami Kasztília és León autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság azt állítja, hogy a szükséges intézkedéseket ezen autonóm közösség 2018-ban elfogadott és a területén található állattartási tevékenységek vagy létesítmények környezetvédelmi minimumfeltételeit meghatározó rendelete vezette be. Mindenesetre az említett autonóm közösség 2022-ben új cselekvési programot hagyott jóvá, amely új intézkedéseket ír elő a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vízszennyezés megelőzésére és adott esetben csökkentésére.

138 Ami Murcia régió autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság azzal érvel, hogy az anoxiaválság 2019-ben és 2021 nyarának végén bekövetkezett eseményei, amelyekre a Bizottság a keresetlevelében hivatkozik, későbbiek a kötelezettségszegési eljárás közigazgatási szakaszában megfogalmazott kifogásoktól, és azokhoz nem kapcsolódnak. A Bizottság tehát nem alapíthatja kifogását ilyen tényekre.

139 Az ügy érdemét illetően Murcia régió autonóm közösség számos program és jogalkotási aktus – köztük legutóbb a Mar Menor helyreállításáról és védelméről szóló, 2020. július 27-i törvény – elfogadásával eleget tett a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeknek. A Spanyol Királyság hivatkozik továbbá a mezőgazdasági üzemek 2020–2021-es időszakra vonatkozó ellenőrzési tervére, amelyet egy 2020 szeptemberében elfogadott rendelettel hagytak jóvá, valamint több más, 2021. augusztus 27-én, 2021. szeptember 6-án, 2022. április 13-án és 2022. július 14-én elfogadott jogalkotási aktusra is.

140 Válaszában a Bizottság azt állítja, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata ellentétes a Spanyol Királyságnak az ellenkérelmében előadott azon érvével, amely szerint az érintett tagállam által elfogadott intézkedések hosszú távú eredményének értékeléséhez bizonyos időnek kell eltelnie. Ezenkívül egy ilyen érv megfosztaná a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdését a hatékony érvényesüléstől.

141 Ami Aragónia autonóm közösséget illeti, ellentétben azzal, amit a Spanyol Királyság állított, az ahhoz tartozó veszélyeztetett területeken fennálló helyzet a 2016 és 2019 közötti időszakban nem javult a 2012–2015-ös időszakhoz képest. Ami az ezen autonóm közösség által hozott intézkedések értékelését illeti, a Bizottság a keresetlevelében előadott megállapításokra hivatkozik.

142 Ami Kasztília-La Mancha autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság nem vitatja, hogy a helyzet az ahhoz tartozó veszélyeztetett területeken sem javult a 2016 és 2019 közötti időszakban a 2012–2015-ös időszakhoz képest. Nem megalapozott e tagállam azon érve, amely szerint

járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket csak akkor szabad végrehajtani, ha nyilvánvaló, hogy a cselekvési program jelenlegi intézkedései nem elégségesek. A járulékos intézkedések vagy megerősített cselekvések elfogadására vonatkozó, a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdésében előírt kötelezettség akkor keletkezik, amikor egy adott időszakban megállapítják, hogy a vizek minősége nem javult az előző időszakhoz képest, anélkül hogy bizonyítani kellene, hogy a már elfogadott intézkedések nem hatékonyak.

143 Ami Kasztília és León autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság nem vitatja, hogy az ahhoz tartozó veszélyeztetett területeken a helyzet a 2016 és 2019 közötti időszakban nem javult a 2012–2015-ös időszakhoz képest. Ami a jelen ítélet 137. pontjában említett 2018. évi rendeletet illeti, az nem pótolhatja a cselekvési program felülvizsgálatát. Ezen autonóm közösség ugyanezen pontban említett 2022. évi rendeletével kapcsolatban elegendő megjegyezni, hogy azt az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően hozták.

144 Ami Murcia régió autonóm közösséget illeti, a Bizottság hangsúlyozza, hogy a 91/676 irányelv 5. cikke (5) bekezdésének megsértésére alapított kifogás ezen autonóm közösséget illetően a Spanyol Királyság által a vízminőségre vonatkozóan benyújtott adatokon alapul, amelyek bizonyítják az eutrofizációval kapcsolatos problémák fennállását, és bizonyítják, hogy az említett autonóm közösség által ezen irányelv 5. cikkének (4) bekezdése alapján elfogadott intézkedések nem javítottak a helyzeten. Ezeket az adatokat a keresetlevél világosan kifejti, és azok megalapozottságát a Spanyol Királyság ellenkérelmében nem vitatta.

145 Ezenkívül a Bizottság emlékeztet arra, hogy keresetlevelében hangsúlyozta azt a tényt, hogy ez a helyzet jóval az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően is fennállt, ami megerősíti, hogy az e határidő lejártakor hatályban lévő intézkedések nem voltak elégségesek a 91/676 irányelvben meghatározott célok eléréséhez. Az ezen intézmény által a 2019-es év során és 2021 nyarának végén bekövetkezett anoxiaválsággal kapcsolatban előadott ténybeli elemek ezt a tartós jelleget illusztrálják. Mindazonáltal nem ez a Bizottság által szolgáltatott egyetlen bizonyíték. A Bizottság ugyanis a keresetlevelében felsorolt néhány olyan, a spanyol hatóságoktól származó hivatalos dokumentumot is, amelyekben e hatóságok elismerték a vízminőség romlását, és ennélfogva a Murcia régió autonóm közösség szintjén elfogadott intézkedések elégtelen voltát.

146 Viszonválaszában a Spanyol Királyság arra hivatkozik, hogy az érintett autonóm közösségek által hozott intézkedéseken kívül az időközben nemzeti szinten elfogadott szabályozásokat is figyelembe kellene venni. E tekintetben több, 2022-ben elfogadott jogalkotási aktusra hivatkozik.

147 Ami Aragónia autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság hangsúlyozza, hogy a Bizottság maga is elismeri, hogy az ezen autonóm közösség által elfogadott intézkedések a helyes irányba mutatnak.

148 Ami Kasztília-La Mancha autonóm közösséget illeti, a Bizottság – helytelenül – továbbra is azonnali eredményeket vár.

149 Ami Kasztília és León autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság emlékeztet a jelen ítélet 137. pontjában említett intézkedésekre.

150 Ami Murcia régió autonóm közösséget illeti, a Spanyol Királyság előadja, hogy intézkedéseket hoztak a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdésében foglalt követelményeknek megfelelően. Ezenkívül a Bizottság maga is elismerte, hogy a járulékos intézkedéseknek vagy megerősített

cselekvéseknek a cselekvési programok keretében való meghozatala csupán egyike azon lehetséges fellépéseknek, amelyeket a hatáskörrel rendelkező hatóságok ezen irányelv célkitűzéseinek elérése érdekében megtehetnek.

– *A Bíróság álláspontja*

151 A 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdése értelmében a tagállamok a cselekvési programok keretén belül járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket biztosítanak, ahol azt szükségesnek tartják, ha kezdettől, vagy a cselekvési program végrehajtása során szerzett tapasztalatok figyelembevételével nyilvánvalóvá válik, hogy a (4) bekezdésben meghatározott intézkedések nem lesznek elegendőek az ezen irányelv 1. cikkében leírt célok eléréséhez.

152 Ezenfelül emlékeztetni kell arra, hogy a 91/676 irányelv, 1. cikkével összhangban, a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vagy indukált vízszennyezés csökkentésére és a további ilyen vízszennyezés megelőzésére irányul.

153 A Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy annak megállapításához, hogy a 91/676 irányelv 5. cikkének (4) bekezdésében említett kötelező intézkedések nem elegendőek az ezen irányelv 1. cikkében meghatározott célkitűzések eléréséhez, elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy a vizek minősége nem javult az előző időszakhoz képest (lásd ebben az értelemben: 2018. június 21-i Bizottság kontra Németország ítélet, C-543/16, EU:C:2018:481, 55., 56., 59. és 71. pont).

154 A tagállamoknak a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdésében említett járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket az első cselekvési program kezdetétől vagy a cselekvési programok végrehajtása során szerzett tapasztalatok fényében, tehát már a szükségességük első megállapításakor meg kell hozniuk (2018. június 21-i Bizottság kontra Németország ítélet, C-543/16, EU:C:2018:481, 53. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

155 E megfontolások fényében kell megvizsgálni, hogy a Spanyol Királyság nem teljesítette-e a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

156 Először is meg kell állapítani, hogy az e tagállam által hivatkozott tényezők nem teszik lehetővé az általa benyújtott, a Bizottság által alapul vett jelentésekben szereplő számadatok megkérdőjelezését, amelyek azt tanúsítják, hogy Kasztília-La Mancha, Kasztília és León, valamint Murcia régió autonóm közösségben a 2016 és 2019 közötti időszakban nem javult a vízminőség a 2012 és 2015 közötti időszakhoz képest.

157 Ami Aragónia autonóm közösséget illeti, igaz, hogy a Spanyol Királyság arra hivatkozik, hogy a Bizottság a felszín alatti vizek vonatkozásában nem támaszkodhatott a mintavételek eredményére azon pontok tekintetében, ahol 50 mg/l alatti nitrátértékeket állapítottak meg, és hogy az 50 mg/l-nél magasabb nitrátértékeket mutató mérési pontok aránya a 2012 és 2015 közötti időszak 42,3%-áról a 2016 és 2019 közötti időszakban 39,1%-ra csökkent. Ezzel azonban a Spanyol Királyság a jelen ítélet 119. pontjában említett három megállapítás közül csak kettőt vitat, amelyek alapján a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy Aragónia autonóm közösségben a felszín alatti víz minősége nem javult. Ezzel szemben a Spanyol Királyság nem vitatja sem a Bizottság által e tekintetben hivatkozott másik megállapítást, amely szerint a felszín alatti vizek azon mérési pontjainak 53,8%-ában, ahol 50 mg/l feletti nitrátértékeket állapítottak meg, ezek az értékek stabil vagy emelkedő tendenciát mutatnak, sem pedig azokat a megállapításokat, amelyekre a Bizottság a felszíni vizeket illetően támaszkodott.

158 E körülmények között meg kell állapítani, hogy a Bizottság bizonyította, hogy ezen autonóm közösség vizeinek minősége az előző időszakhoz képest nem javult a 2016 és 2019 közötti időszakban.

159 Másodszor, noha a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből kitűnik, hogy az e rendelkezésben említett járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket „a cselekvési program végrehajtása során szerzett tapasztalatok figyelembevételével” lehet meghozni, az említett rendelkezés szerint e járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket „a kezdettől” is meg lehet hozni, és mindenesetre, a jelen ítélet 154. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően, az említett járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket meg kell hozni, amint azt szükségesnek tartják. Ebből következik, hogy el kell utasítani a Spanyol Királyság azon érvét, amely szerint járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket csak egy bizonyos idő elteltével lehet elfogadni, miután megállapítást nyert, hogy a létező intézkedések nem elegendőek. Az ilyen értelmezés ugyanis nagymértékben megfosztaná hatékony érvényesülésétől a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdését, és veszélyeztetné ezen irányelvnek az 1. cikkében meghatározott célkitűzéseit.

160 Ugyanez vonatkozik a Spanyol Királyság azon érvére is, amely szerint a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdése annak előírásával, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell azokat a járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket, amelyeket „szükségesnek tartanak”, azt feltételezi, hogy a hatályos intézkedések eredményét előzetesen meg lehetett volna vizsgálni annak érdekében, hogy a tapasztalatok fényében új intézkedéseket hozzanak.

161 Egyébiránt, a Spanyol Királyság állításával ellentétben, a tagállamok 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit nem kérdőjelezheti meg sem az említett irányelv 5. cikkének (7) bekezdése és 10. cikke alapján őket terhelő egyéb kötelezettségek fennállása, sem az irányelv tizenharmadik preambulumbekezdésében foglalt megállapítások. Ezen utóbbi kötelezettségek és megállapítások ugyanis nem mentesíthetik a tagállamokat az őket az említett irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségek teljesítése alól.

162 Ugyanígy el kell utasítani a Spanyol Királyság azon érvét is, amely szerint a járulékos intézkedések vagy megerősített cselekvések cselekvési programok keretében történő elfogadása csupán egyike azon lehetséges fellépéseknek, amelyeket a tagállamok a 91/676 irányelv célkitűzéseinek elérése érdekében hozhatnak, mivel továbbra is kötelesek eleget tenni a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeiknek.

163 Harmadszor, azon kérdéssel kapcsolatban, hogy a Spanyol Királyság meghozta-e azokat a járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket, amelyeket köteles volt biztosítani a szóban forgó négy autonóm közösség tekintetében, meg kell állapítani, hogy a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből az következik, hogy ezen intézkedéseket vagy cselekvéseket akkor kell biztosítani, ha az ezen irányelv 5. cikkének (4) bekezdésében meghatározott intézkedések nem elegendőek az irányelv 1. cikkében leírt célok eléréséhez. Ebből az következik, hogy – a Spanyol Királyság állításával ellentétben – annak megállapításához, hogy egy tagállam teljesítette az említett irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit, nem elégséges, hogy e tagállam járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket fogadott el. Az e rendelkezésben előírt követelmények teljesítésének megállapításához ugyanis az szükséges továbbá, hogy ezen járulékos intézkedések vagy megerősített cselekvések elégségesek legyenek a 91/676 irányelv 1. cikkében meghatározott céloknak, azaz a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vagy indukált vízszennyezés csökkentésének és a további ilyen vízszennyezés megelőzésének az eléréséhez.

164 Ami Aragónia autonóm közösséget illeti, jóllehet a Bizottság elismerte, hogy az ezen autonóm közösség által hozott intézkedések jó irányba haladnak, azt is hangsúlyozta – helytálló módon –, hogy a Spanyol Királyság nem nyújtott be sem tanulmányokat, sem részletes adatokat, amelyek azt bizonyítanák, hogy ezen intézkedések elégségesek a 91/676 irányelv által meghatározott célok eléréséhez.

165 Az időközben nemzeti szinten elfogadott szabályozásokat illetően, amelyekre a Spanyol Királyság viszonválaszában hivatkozott, és amelyek célja nemcsak az említett autonóm közösség, hanem a harmadik kifogás első részével érintett három másik autonóm közösség helyzetének javítása is, meg kell állapítani, hogy e szabályozásokat 2022-ben, vagyis az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően fogadták el. Márpedig a jelen ítélet 75. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően bekövetkezett változásokat a Bíróság nem veheti figyelembe a szóban forgó kötelezettségszegés fennállásának megállapításakor.

166 Kasztília-La Mancha autonóm közösséget illetően a Spanyol Királyság annak előadására szorítkozik, hogy az ezen autonóm közösség cselekvési programjaiban szereplő intézkedéseket csak akkor kell megerősíteni, ha megállapítást nyer, hogy ezek az intézkedések nem elegendőek a nitrátszennyezés csökkentéséhez. Márpedig a jelen ítélet 159. pontjában szereplő indokok miatt az ilyen érvelés nem igazolhatja azt, hogy valamely tagállam ne tegyen eleget a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeinek.

167 Ami Kasztília és León autonóm közösséget illeti, amint az a jelen ítélet 137. pontjából kitűnik, a Spanyol Királyság arra a kijelentésre szorítkozik, hogy ezen autonóm közösség egyrészt 2018-ban elfogadta a területén található állattartási tevékenységek vagy létesítmények környezetvédelmi minimumfeltételeit meghatározó rendeletet, másrészt pedig 2022-ben egy olyan új cselekvési programot jóváhagyó rendeletet, amely új intézkedéseket ír elő a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vízszennyezés megelőzésére és adott esetben csökkentésére. Márpedig egyrészt, amint arra a Bizottság helyesen rámutatott, egy ilyen rendelet elfogadása nem mentesítheti a Spanyol Királyságot az ezen autonóm közösség cselekvési programjának felülvizsgálatáról való gondoskodásra vonatkozó, a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdése alapján fennálló kötelezettsége alól. Másrészt, ami az említett autonóm közösség által 2022-ben elfogadott rendeletet illeti, elegendő emlékeztetni arra, hogy a jelen ítélet 75. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártát követően bekövetkezett változásokat a Bíróság nem veheti figyelembe a jelen kötelezettségszegés értékelése céljából.

168 Végül, ami Murcia régió autonóm közösséget illeti, jóllehet keresetlevelében a Bizottság a 2019-ben és 2021-ben bekövetkezett eseményekre, tehát olyan tényekre hivatkozott, amelyeket az eljárás közigazgatási szakasza nem érintett, ezen intézmény kifejtette – anélkül, hogy ezt a Spanyol Királyság vitatta volna –, hogy e tényeket a keresetlevelében annak illusztrálása céljából említette, hogy a spanyol hatóságok által az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő lejártakor elfogadott intézkedések nem voltak elegendőek. Mindenesetre meg kell állapítani, hogy a jelen ítélet 139. pontjában említett, 2020. július 27-én elfogadott törvény kifejezetten elismerte, hogy az akkoriban fennálló cselekvési program intézkedései nem voltak elegendőek ezen autonóm közösség bizonyos régiójában a felszín alatti víztest nitrátszennyezésének megelőzéséhez és korrekciójához. Ezenkívül a Spanyol Királyság nem vitatja a Bizottságnak a válaszában szereplő azon megállapítását, amely szerint az indokolással

ellátott véleményben meghatározott határidő lejártakor előkészítés alatt álló új cselekvési programból kifejezetten kitűnt, hogy további járulékos intézkedésekre és megerősített cselekvésekre volt szükség.

169 Következésképpen a harmadik kifogás első részének helyt kell adni.

170 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Spanyol Királyság, mivel nem biztosította a nitrátszennyezésre vonatkozó járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket Aragónia, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León, valamint Murcia régió autonóm közösségben, nem teljesítette a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

A második, arra alapított részről, hogy a Spanyol Királyság nem fogadta el a megfelelő intézkedéseket az eutrofizációnak az egész területén történő orvoslására

– *A felek érvei*

171 Harmadik kifogásának második részében a Bizottság lényegében azt állítja, hogy a Spanyol Királyság nem fogadta el a 91/676 irányelv 5. cikkének (5) bekezdésében előírt járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket az eutrofizációnak az egész területére kiterjedő orvoslása érdekében, miközben a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a cselekvési programokban előírt intézkedések nem voltak elegendőek a szennyezés csökkentéséhez és megelőzéséhez.

172 A Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy a 91/676 irányelv cikkének (1) bekezdését I. melléklete A. szakaszának 2. és 3. pontjával összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy a vizek szennyezéssel érintettnek tekintendők többek között akkor, ha a természetes édesvízi tavak, más édesvízi víztestek, torkolatok, parti tengervizek és tengeri vizek eutrofizálódtak. Következésképpen ilyen esetben a tagállamok kötelesek elfogadni az említett irányelv 5. cikkében említett intézkedéseket, azaz a cselekvési programokat, és szükség esetén a szennyezés e formájának orvoslására irányuló járulékos intézkedéseket és megerősített cselekvéseket.

173 Bár a spanyol hatóságok az indokolással ellátott véleményre adott válaszukban azzal érveltek, hogy a vizek trofikus állapota 2012 és 2015 között javult a 2008–2011-es időszakhoz képest, a Bizottság úgy véli, hogy ennek az érvelésnek nem lehet helyt adni. Ugyanis, noha az eutrofizációt mutató mérési pontok aránya 0,32%-ról 0,29%-ra csökkent, az így észlelt enyhe javulás kevésbé jelentős mintán alapul (429 mérési pont a 2012–2015-ös időszakban, szemben a 2008–2011-es időszakra vonatkozó 476 mérési ponttal), így nem szemlélteti a tényleges helyzetet. A spanyol hatóságok által benyújtott adatokból kitűnő eutrofizációs probléma alulbecslése különösen a folyóknak a 2021–2015-ös jelentés eutrofizációs vizsgálatából való kizárásából ered. Márpedig e kizárás nem felel meg a 91/676 irányelvnek.

174 A módszertan változása miatt a 2016–2019-es jelentésben szolgáltatott adatok sem használhatók fel az eutrofizáció javulásának bizonyítására. E jelentés ugyanis 68 olyan mérési pontot törölt az előző időszakhoz képest, amelyek eutrofizációt vagy az eutrofizáció kockázatát mutatták.

175 A Bizottság ezért úgy véli, hogy a rendelkezésre álló és a keresetlevelében bemutatott adatok megerősítik, hogy az eutrofizáció problémája nem javult, ezért a spanyol hatóságoknak e tekintetben járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket kellett volna elfogadniuk. Márpedig a Spanyol Királyság nem tett eleget e kötelezettségének.

176 Ellenkérelmében a Spanyol Királyság azt állítja, hogy a Bizottság nem bizonyította a neki felrótt kötelezettségszegést. A Bizottság teljes érvelése azon alapul, hogy e tagállam kizárta a folyókat a területén fennálló eutrofizációs helyzetek azonosítására irányuló vizsgálatból. Márpedig ez az intézmény azon állításra szorítkozik, hogy e kizárás azzal a következménnyel járhat, hogy a neki megküldött jelentések alábecsülik az eutrofizáció jelenségének terjedelmét Spanyolország területén, de nem terjeszti elő az ahhoz szükséges adatokat, hogy a Bíróság meggyőződhessen az állítólagos kötelezettségszegés fennállásáról.

177 Egyébiránt a 2016–2019-es jelentésből kitűnik, hogy a belvizeket érintő eutrofizációt 468 mérési pont alapján értékelték, és azok 23,3%-a tárt fel ilyen formájú szennyezést. Ha ezt a megállapítást a Spanyolországban felügyelt vizek összességére kiterjesztenék, a szám 172 mérési pontra emelkedne, mivel az eutrofizáció jelenségét összesen 1024 mérési ponton, azaz a mért összérték 16,8%-án állapították volna meg, ami alapján e probléma jelentősége ellenére nem lehetne arra következtetni, hogy e tekintetben járulékos intézkedések vagy megerősített cselekvések biztosítására lenne szükség.

178 Mindenesetre a 91/676 irányelv I. melléklete B. szakaszának megfelelően az ezen irányelv által meghatározott célkitűzések megvalósítása érdekében figyelembe kell venni a vizek és a talaj fizikai és környezeti jellemzőit, valamint a nitrogénvegyületek környezeti viselkedésére vonatkozó jelenlegi ismereteket. Márpedig a spanyol folyók jelentős szezonális változásoknak vannak kitéve, így magas a vízmegújítás szintje, és az eutrofizáció esetei időben nem állandósulnak.

179 Válaszában a Bizottság arra hivatkozik, hogy a rendelkezésre álló tudományos adatok alapján a folyókat nem lehet kizárni a spanyolországi víztestek trófikus állapotára vonatkozó elemzésből, mivel az algák növekedése és a cianobaktériumok feldúsulása e folyókban előfordulhat és hónapokon keresztül fennmaradhat, legalábbis a folyók leglassúbb részén részén.

180 Viszonválaszában a Spanyol Királyság azt állítja, hogy válaszában a Bizottság elismerte, hogy az eutrofizáció nem valósul meg minden folyóban. Márpedig ellenkérelmében a Spanyol Királyság pontosan erre hivatkozott részletekbe menően.

– *A Bíróság álláspontja*

181 A Bíróság már megállapította, hogy a 91/676 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének és I. melléklete A. szakasza 2. és 3. pontjának együttes olvasatából az következik, hogy a vizeket nemcsak akkor kell a szennyezés által érintettnek tekinteni, ha a felszín alatti vizek nitráttartalma meghaladja az 50 mg/liter nitráttartalmat, hanem különösen akkor is, ha a természetes édesvízi tavak, más édesvízi víztestek, torkolatok, parti tengervizek és tengeri vizek eutrofizálódtak (2018. június 21-i Bizottság kontra Németország ítélet, C-543/16, EU:C:2018:481, 60. pont). Következésképpen eutrofizáció esetén a tagállamoknak el kell fogadniuk az említett irányelv 5. cikkében említett intézkedéseket, nevezetesen a cselekvési programokat és szükség esetén a járulékos intézkedéseket és a megerősített cselekvéseket e helyzet orvoslása érdekében (2018. június 21-i ítélet, Bizottság kontra Németország, C-543/16, EU:C:2018:481, 60. pont).

182 Emlékeztetni kell azonban arra, hogy a jelen ítélet 153. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően annak megállapításához, hogy a 91/676 irányelv 5. cikkének (4) bekezdésében említett kötelező intézkedések nem elegendőek az ezen irányelv 1. cikkében meghatározott célkitűzések eléréséhez, a Bizottságnak bizonyítania kell, hogy egy adott időszakban a vizek minősége nem javult az előző időszakhoz képest. Tekintettel arra, hogy harmadik kifogásának második részében a Bizottság azt rója fel a Spanyol Királyságnak, hogy

nem fogadta el az ezen irányelv 5. cikkének (5) bekezdésében előírt, az ország egész területén tapasztalható eutrofizációs helyzetek orvoslásához szükséges intézkedéseket, ezen intézményre hárul annak bizonyítása, hogy az eutrofizációt illetően a vizek minősége nem javult egyik időszakról a másikra.

183 Márpedig a jelen ügyben a Bizottság nem bizonyította a javulás ilyen hiányát. Egyrészt ugyanis ezen intézmény elismeri, hogy a 2012–2015-ös jelentés szerint a 2008 és 2011 közötti időszakhoz képest enyhe javulást állapítottak meg, mivel azon mérési pontok aránya, amelyeken eutrofizációt állapítottak meg, 0,32%-ról 0,29%-ra csökkent. Másrészt a Bizottság nem bizonyította, hogy az eutrofizációt illetően a helyzet a 2012–2015-ös időszakhoz képest nem javult a 2016 és 2015 közötti időszakhoz képest, hiszen ezen intézmény e tekintetben semmilyen konkrét adatot nem terjesztett elő.

184 Igaz, hogy a Bizottság – anélkül, hogy a Spanyol Királyság ezt vitatná – arra hivatkozik, hogy a 2012–2015-ös jelentésben szereplő adatok a víztest kisebb mintáján alapulnak az azon jelentésben figyelembe vett mintához képest, amelyet a spanyol hatóságok a 91/676 irányelv 10. cikkének megfelelően megküldtek a Bizottságnak, és amely az ezen irányelv V. mellékletében felsorolt információkat tartalmazza a 2008–2011-es időszak vonatkozásában, mivel a folyókat kizárták az eutrofizációs helyzetek azonosítására szolgáló módszerből. A Bizottság továbbá azt állítja – anélkül, hogy a Spanyol Királyság ezt vitatná –, hogy a 2016–2019-es jelentésben 68 olyan mérési pontot töröltek, amelyen az előző időszakban eutrofizációt vagy eutrofizáció kockázatát állapították meg.

185 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az, hogy valamely tagállam a területén található eutrofizációs helyzetek meghatározásakor nem veszi figyelembe a folyókat, a 91/676 irányelv I. melléklete A. szakaszának 3. pontjával összefüggésben értelmezett 3. cikke (1) bekezdése megsértésének minősülhet, amely rendelkezésből az következik, hogy a vizeket akkor kell a szennyezés által érintettnek tekinteni, ha a „természetes édesvizű tavak, egyéb édesvízkészletek, torkolatok, part menti vizek és tengeri vizek” eutrofizációt szenvedtek el. A folyókat ugyanis az e rendelkezés értelmében vett „egyéb édesvízkészletnek” kell tekinteni. Ezenkívül azon mérési pontok megszüntetésével kapcsolatban, amelyekben az előző időszakban eutrofizációt vagy eutrofizáció kockázatát állapították meg, emlékeztetni kell arra, hogy a tagállamok kötelesek a vizek megfelelő és teljes körű megfigyelésére és felülvizsgálatára, különösen ezen irányelv 6. cikke (1) bekezdése a)–c) pontjának megfelelően. Egyébiránt az említett irányelv 5. cikkének (6) bekezdése értelmében a tagállamok megfelelő ellenőrzési programokat dolgoznak ki és hajtanak végre az általuk létrehozott cselekvési programok hatékonyságának felmérésére.

186 Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy a jelen ügyben a Bizottság nem rója fel a Spanyol Királyságnak, hogy megsértette a 91/676 irányelvnek az ugyanezen irányelv I. melléklete A szakaszának 3. pontjával összefüggésben értelmezett 3. cikkének (1) bekezését. Ezen intézmény nem alapít ilyen kifogást ezen irányelv 5. cikkének (6) bekezdésére, 6. cikkének (1) bekezdésére és ugyanezen irányelv V. mellékletének 3. pontjával összefüggésben értelmezett 10. cikkére sem, amely akként rendelkezik, hogy a tagállamok tájékoztatják a Bizottságot többek között a 91/676 irányelv 6. cikke alapján gyakorolt ellenőrzés eredményeiről.

187 Következésképpen a harmadik kifogás második részét mint megalapozatlant el kell utasítani.

188 A fenti megfontolások összességéből az következik, hogy a Spanyol Királyság:

– mivel nem jelölte ki veszélyeztetett területként a Baleár-szigetek autonóm közösségben, Madrid közösségben és Valencia közösségben az alábbi szennyezett mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket:

  – Baleár-szigetek autonóm közösség, 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 és ES 53M1205;

  – Madrid közösség: TA 53306008, és

  – Valencia közösség: JU210, JU209 és JU202;

– mivel nem írt elő minden szükséges kötelező intézkedést Aragónia, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León, valamint Extremadura autonóm közösség és Madrid közösség cselekvési programjaiban, és

– mivel nem biztosította a nitrátszennyezéssel kapcsolatos járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket Aragónia, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León, valamint Murcia régió autonóm közösségek vonatkozásában,

nem teljesítette a 91/676 irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből, ezen irányelv II. és III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkének (4) bekezdéséből, valamint az említett irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

A költségekről

189 A Bíróság eljárási szabályzata 138. cikkének (1) bekezdése értelmében a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte.

190 Az eljárási szabályzat 138. cikkének (3) bekezdése értelmében részleges pernyertesség esetén mindegyik fél maga viseli saját költségeit.

191 A jelen ügyben, mivel a Bizottság és a Spanyol Királyság bizonyos kifogások tekintetében mindketten pervesztesek lettek, maguk viselik saját költségeiket.

A fenti indokok alapján a Bíróság (hatodik tanács) a következőképpen határozott:

1) A Spanyol Királyság

– **mivel nem jelölte ki veszélyeztetett területként a Comunidad Autónoma de las Islas Balearesban (Baleár-szigetek autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad de Madridban (Madrid közösség, Spanyolország) és a Comunidad Valencianában (Valencia közösség, Spanyolország) az elfolyás (felszíni vizek) vagy a beszivárgás (felszín alatti vizek) által érintett, az alábbi szennyezett mérési pontoknak megfelelő vízgyűjtő területeket:**

– **Baleár-szigetek autonóm közösség: 1801M1T 1, ES 53M0137, ES 53M1123 és ES 53M1205;**

– **Madrid közösség: TA 53306008, és**

– **Valencia közösség: JU210, JU209 és JU202;**

– **mivel nem írt elő minden szükséges kötelező intézkedést a Comunidad Autónoma de Aragón (Aragónia autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha (Kasztília-La Mancha autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad de Castilla y León (Kasztília és León autonóm közösség, Spanyolország), a Comunidad Autónoma de Extremadura (Extremadura autonóm közösség, Spanyolország), valamint Madrid közösség cselekvési programjaiban, és**

– **mivel nem biztosította a nitrátszennyezéssel kapcsolatos járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket Aragónia, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León autonóm közösségek, valamint a Comunidad Autónoma de la Región de Murcia (Murcia régió autonóm közösség, Spanyolország) vonatkozásában,**

nem teljesítette a 2008. október 22-i 1137/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel módosított, a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló, 1991. december 12-i 91/676/EGK tanácsi irányelv 3. cikkének (4) bekezdéséből, ezen módosított irányelv II. és III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkének (4) bekezdéséből, valamint az említett, módosított irányelv 5. cikkének (5) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

2) **A Bíróság a keresetet az ezt meghaladó részében elutasítja.**

3) **Az Európai Bizottság és a Spanyol Királyság maguk viselik saját költségeiket.**

Aláírások